Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ★ ЕРА, 5 НОЯБРЬ, 1987 ШУ. ★ № 133 (7479). ★ Мах 3 кеп.

Сийле хийла адамлен исторе чухь керда зама хьайийллача Сийлахь-боккхача Октябра!

(КПСС ЦК ТIахьехамашцара).

СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ОКТЯБРА БАЙРАКХА КIАЛ

Съездий Кремлевски Двореце́ра торжественни заседани

Торжественни заседане дакъа лоацарашка а хьаьшашка а къамаьл дир ленински парте ветерана. 1917 шера денз КПСС член волча **К. П. Синозерске:**

Фу хоалу укх торжественни а гIозача а деношка са миссел ха яьннача, са яр санна вахара опыт йолча сага? Массарел чIоагIагIа курал. Вай ленински парти, советски халкъ лаьрхIар чIоагIгIа чакхдаккха гIерташ, турпале хиларах йола курал. Октябро хьаккхеллача а социализма, машара, демократе, нийсхон идеалаш чIоагIъеча вай Даймехках йола курал, аьлар цо.

Октябрь — из вай дерригаш, советска наьха ноахалаш, мехка дийна истори. Октябрь — из таханарча дийнахьа хулаш латта хувцамаш.

Мехко чакхбаьккхача исторически наькъах нийса а бакъахьа а хетар аьннад М. С. Горбачева доклада тIа. Социализм хьалъяра хIара периодана реально мах белга хьахьекхад. Совлен хьалхестадар а доацаш, цхьабакъда, вай общества низ кIезиг а ца беш.

Со, аьлар дIахо коммуниста-ветерана, «данза дарбдац» яхача дешай хам бе ховш хиннача ноахалах ва. Лични мел дар юхадоалар цунна хьалхашка. Хьалхашка латта декхар къаьстта чIоагIгIа кхетадаро новкъостал дир тхона тIема ханара халонаш ла, беха мохк меттаоттабеила, моцал эшаеи, халкъа боахам меттаоттабе.

Тхо ленински гварде ветеранаш тхоаш къалулга могийташ дац! Мехка таханарча гIулакхашца, йоакхонашца дах тхо. Къаьстта хIанз, перестройка еш беррига мохк къоналуш боагIача хана, ветераний низ кхозза алсамбувл.

Со делегат хиннача вай парте XXVII съездо хIама къайла ца хьош а принципиально а мах бир вай общественни вахаре нийсъеннача халоний кхоачамбоацарий. Парте дIайолаяь перестройка — цаI мара йоаца нийса политика. Перестройка — из халкъо дог доахари халкъ тешари. Из тIа-тIа сихлуш йоагIа, тIа-тIа хьинарегIа юкъеболх цунна миллионаш бола нах.

Таханарча ден революционни хувцамаш хилара хоадам беш йола ха хьатIакхаьчай. Советски нах тийша ба — перестройкана пайдане хургба хулаш латта хувцам! Цо ширдаьннар, ший ха йиа даьннар дIатосс, вай вахар цIенду.

Са, беррига парте ветераний санна, дог гIоздоаккхаш да кулгалдара ленински стиль, лаьрхIар чакхдаккхара ленински традицеш, реализм, наьха творчествах когIортилга яр юхадоагIаш хилар. Машарах долча хьалхарча ленински Декрета хьаькъал дIанийна ба дунен халкъашта юкъерча арене парте бу болх. Сицеи дегацеи хьал лоац вай цу тайпара политика.

Советски наьха хIара кердача ноахало лора а ю, алсам а йоах Сийлахь-боккхача Октябра традицеш, цудухьа тхо тийша да, вай революце байракх тешшамеча кулгаша хьаллаьца хиларах.

Кхеталуш я «Ленинградски металлически завод» яхача производственни объединене слесарий-сборщикий бригада кулгалхочо **В. С. Чичерова** ше болхлой класса викал хиларах яь курал. Керда вахар хьаллеча цо ше юкъедихьа дакъа хьахьокхаш да из Социалистически Къахьегама шозза Турпал хилар.

ЦIи хезача болхлочо, из ала йизза бокъо а йолаш, торжественни заседане трибуна тIара аьлар:

— Ленинградцаш даим а партеца хиннаб. Даьхен кхел кхетаеш хиннаб уж. Из традици дIайолаяьй питерски пролетариато. Цун цхьабола викалаш сона байзар къона волаш заводе балха венача хана. Дицлургдац сона болхлошта юкъера доттагIал, цар шоайла дIа-хьа оагIув хьалоацаш хилар. Цу нахах уйла еча хана аз кхеталу, уж Коммунистически парте низ алсамбоаккхаш бола бух боаца хьаст болга.

Вай Даьхено дIахьош яо критически лоархIаме ха я, аьлар ветерана. Сийлахь-боккхача Октябра тешаме йола парти кIоагга революционни перестройка чакхйоаккхаш я. Берригаш а юкъебоагIаш латт цу гIулакха. Мохк дикалгахьа эргабаккхара, материальни духовнии вахар овлангара денз тоадалара тIаерзаяь а дог айдеш а йола перспективаш хьаеллалу.

Вай тешаш да лаьрхIар кхоачашхургхиларах. Демократизаце, гласносто, доалдара экономически методаша болхлой дегашка юхайоалаю шоаш производстве, моттигерча гIулакхашка, шоай республика, ерригача вай Союза дай хилара реальни уйла. Из нийса никъ ба. Иштта хет болхлошта. Бокъонца волча дас мара мича ергья ший цIенна дика перестройка.

ХIара къахьегаш волча сага цу даькъера лоархIам боккха ба. Вайх дуккханеша гIулакхаша йола шоай уйла хувца еза: талмастта беш бола болх бакъбе бахьанаш а ца лехаш, тIехьагIа эхь хета ца дезаш, беррига низ дIалуш къахьега деза.

Дукха да предприятей кулгалхоех тийша а. Цу боараме бюрократизм, гIулакх сихха чакхдаккха ца хар кIезига Iайнадац. ДIахо цунца машар бе йиш яц. Тахан болхлой класс предприятешта хьалхашка парте оттадаь декхараш кхоачашде, халкъа ахча дагарде, эффективни социальни политика чакхъяккха ховш бола директораш го безам болаш я.

Ши бутт баьлча болх бе долалургда пачхьалкхен предприятех дола Закон. Из вайна чIоагIгIа эшаш да. Цох ког гIортилга а еш, къахьегама коллективай советаш шоаш декхарийла я боахам лелабара а доалдара а кердача методий кIийлен тIа, хозрасчета кIийлен тIа предприятеш экономически социальнии дегIайоалаяра тIадерзадаьча декхарий ерригa комплекс кхоачашъяр вIаштIехьдаккха. Къахьегама коллективай советаш декхарийла я хIара болхлочунга, специалистага, хIара отделаген конструкторски бюроген хозрасчет дIакхачийтар вIаштIехьдаккха.

Город Ленинграда болхлой класс, къахьегамхой Iемабац даьсса хабар дувца. Со Москве накъавоаккхаш цар дехар даьд сога таханарча торжественни заседане дакъа лоацаш барашка дIаала. ленинградцаша дерригa а дергда парте планаш кхоачашъяр духьа, перестройка гIулакх. Октябра гIулакх толаме чакхдаккхар духьа.

Октябра наследи творчески караерзаяро, Iилман практикан даькъерча ленински васкеташа, аьлар СССР Iилмай Академе президента **Г. И. Марчука,** аьттув лу социалистически строя бух боацача хьастех, дегIаухилга сихдаран перестройка ярах тIадерзадаь чоалхане декхараш къоастадеш йолча Iилман коммунизма теоретически ганзех дикагIа пайда эца. Россе доазув доаца аренаш сийрдаьхача ГОЭЛРО яхача ленински планагара дIадоладенна Дунен къайленашка кхаьчача космически ракеташка кхаччалца дийшад советски Iилмо дIа наькъаш. ДегIайоагIача социализма интеллектуальни духовни потенциала ларда хинна дIаэттад Iилма. Цо ший гIа нийсбаьб къонача республика арахьара а чура а моастагIий эшабаьча къахьегамхоща: историе чухь цхьаннена яйна йоаца мехка индустриализаци яьча болхлоща; лаьттан тIа коллективни къахьегара керда методаш караерзаьча ахархоща; Сийлахь - боккхача Октябра карагIдаьннараш лорадаьча салтаща. Iилмо аьттув беннаб советски сага космически аренашка кхача.

Шоай низ ца кхобеш советски исследователаша яьккхача хIара кердача лаккхалено, белгалдаьккхар Iилманхочо, вай баь никъ кердача тайпара гойт, керда перспективаш хьаелл. Вай общество дегIаяра хIанзарча этапе производительни низаш дегIадоаладеча, социализма интеллектуальни низ чIоагIбеча кердадар хьакхоллара тIаберзабаь бола Iилман лоархIам Iалаьмате чIоагIа айлу. Iилман вахара кIоаргга реорганизаци ца еш, шерра а массе оагIорахьа а демократизаци ца еш вIаштIехьа хургдац социалистически общества интеллектуальни. Iилман потенциал биззача боараме гучаяккха, тохкамий дерригача керттерча лостамех дунен боарамга кхача, дикагIйола Iилма - технически идеяш практикаца ювзар чакхдаккха, экономикана доалдеча овлангара денз реформа елга вIаштIехьдаккха.

Iилма тахан — из керда политически уйла елга, вай заман реальносташи вIашдухьаленаши кхетаяр да, аьлар СССР Iилмай Академе президента. Цо шерра доазонаш хьаделл машари социализми дегIайоалаеча, цун социально - экономически, духовно - нравственни потенциал чIоагIъеча, кердача тайпара гойт дунен сообществера чоалхане процессаши явленеши, ядерни хатар ца хилийтара реальни наькъаши таронаши. Кердача тайпара уйла яра цахаддаш юкъе латт саг, цун дерригa вахари дерригa хIама чулоацаш йола цун творчествои, цун планета тIара фу ца хадар. Реальни социальни процессаш, Iалама чоалхане законаш, сага истори деятельности цIенхаштта, Iилмо ма яххара Iомаелген кхетаелген — Сийлахь-боккхача Октябра гIулакх дIаходахьара хиланза даргдоаца хIама да, дегIайоагIаш йола социалистически общество кердача эзара шерага йоалача укх хана.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце, аьлар ПОРП ЦК Хьалхарча секретара, ПНР Пачхьалкхен совета Председатела **В. Ярузельске,** чIоагIгIа воздействи яьй дунен халкъашта юкъера коммунистически болхлойи боламаш, прогресса дерригa машар безаш дола низаш дегIакхувлара.

Цхьанне бинза болча наькъа тIа гIолла ваха массаза халагIа да. Истори цIаккха а халонашта цIаьрмата хиннадац. ХIаьта а хIама революционни хьисапе бIаргагуш хиларо, чIоагIача патриотизмо, низ ца кхобеча хьинаречa къахьегамо хьахилийтар цхьанна а хIамо, цхьаннена а, цIаккха а бохалургбоаца низ.

Революце хьалхарча деношка денз хьахила йолаелар тайп-тайпара социальни строй йола пачхьалкхенаш машаре дIа-хьа гIулакхаш а леладеш яха йиш хиларах йола ленински идея. Вай ядерни бIаьшерене из кхоачашъяр къаьстта лоархIам болаш да. Халкъий вахари кхерамзлен тахан дунен масштабе кхы а айххагIа бувзам болаш да. КПСС XXVII съездо дIакхайкаяь машарах йола философи, кердача тайпара уйла яра этика, майрра йола конструктивни советски инициативаш дунен общественносто кхы а шерагIа хьалоац. Дерригача адамий кхоанарча денах, дукха нах боабеш долча герзах мукъадолча дуненах теша а тешаш, даха безам ба. Из бокъонца дулургдар да. Цу наькъагIа хьалхара гIа баьккхаб. ХIаьта цу наькъагIа ма хулла сихагIа дIаховахача бакъахьа хетар.

Оаха боккха теркам тIабахийта ладийгIар М. С. Горбачева докладага. Цун къаьгта а принципиальни а йолча анализо хьахьекхар парте интеллектуальни майрал, моральни низ, оптимизм, динамизм. Марксизм-ленинизм творчески кхетаеш, хургдолчох чIоагIгIа тешаш хиларо перестройкана импульс елар. Историческа хувцама дог ураоттадер а кулгалду низ а Советски Союза Коммунистически парти я.

Польски халкъо лоаттабаьча къовсамах дувцаш, къамаьл даьчо белгалдаьккхар, Польша пачхьалкхе ше лоIаме хилар меттаоттадара дола реальни хьалаш хьадаьр духхьал Октябрьски революци хилар. Оаха массаза дагакхоабаргда, эггара хьалха Советски Эскара коталонаш бахьан долаш польски халкъ хIалакдара йола гитлеровски планаш кхоачаш ца хулаш йисар. Оаш тхо хьаллаьцад тха мохк меттаоттабеча, цун индустриализаци еча шерашка. Советски оагIорахьара тхоашта гIо дергхиларах тхо массаза теша йиш йолаш хиннад.

Польски Халкъа Республика ший лоIаме хиларен территориальни бIарчалонен йола йохаргйоаца гаранти я Советий Мехкацарей социалистически содружества мехкашцарей вежарашха йола союз. Из сийлахь карагIдаьннар оаха чIоагIгIа лорадергда. Тхо Польше социализм хьаеш да универсальни закономерносташи исторически кхыча тайпара этта хьалаши творчески вIашагI а тохаш. ГIулакхаш лерттIа, ма доагIара кхоачаш ца дар бахьан долаш тхона доккха зе даьлар. Тахан тхона хов кхоана бокъонца дикагIа хилийтара новкъа цкъазза хала моттигаш нийсъургйолга. Тхо тешаш да Сийлахь-боккхача Октябра цIаккха кхоача ца луча хьаста чура дийна низ хьанийбеш йолча перестройка программа биззача боараме вахаре кхоачашъергхиларах.

Зимни йоаккхача сахьата кхетаде хала дар сага йола нийсхон. ма йоагIIара общества тIехьа 70 шера лоаттабаьча къовсаме карагIдаьннар хургда, ала, аьлар СЕПГ ЦК Генеральни секретара. ГДР Пачхьалкхен совета Председатела **Э. Хонеккера.** Ший историе ерригача этапашка хIанзара яр юкъе а йоагIаш, дIахо дувцо. КПСС хила а хиннай, я а я новаторий. цхьанне а бинза бола никъ беш йола парти. Из тахканза долча наькъаш тIа гIолла яхай дерригача адамленна социализмага бода никъ а буллаш. ГДР халкъа цIаккха а дицлургдац Советски салташа ше гитлеровски фашизмах мукъадаккхар.

Сийлахь-боккхача Октябрагара хьадоагIача вай деношкара революционни хьинаро керда масштабаш, керда низ тIаэцаш латт. Из къаьгга хьахьокх КПСС XXVII съезда решенеша, цул тIехьарча событеша. Капиталистически системаца машарера яхь лоаттаеча социализма нах тIаозара низ дIахо лакхбеча чIагIгIа лоархIам болаш да белгалдаьккхар кхоачашдар.

Тха республика гражданаш, белгалдаьккхар оратора, Октябрьски революце юбилей бокъонца шоай цIей санна езъю, уж йоккхача энтузиазмаца СЕПГ XI-ча съезда решенеш кхоачашъяра тIехьа къахьегаш ба. Мехка партийнии пачхьалкхени кулгалхоша керттера теркам тIабохийт, халкъа боахам Iилма-технически революцена карагIдаьннараш карадерзадара кIийлен тIа дIахо динамично дегIакхувлара.

ХIаьта, тахан, аьлар ГДР кулгалхочо, тха белгалдаккха йиш я, шин мехка айхха вIаши леладеча гIулакхаша цхьаннена тIехьа шоллагIъяр а йохаеш империалистически эмбарго йохае гIо деш дола дика хьокхамаш даха таро лулга. Германски Демократически Республика дIахо а дунен тIа чIоагIгIа дегIаенача итт пачхьалкхенна юкъе ший моттиг лелае лаьрхIа я.

СССР арахьара политически дешаш дувцаш Э. Хонеккера белгалдаьккхар, Октябрьски революце котало, адамле тIема балех мукъайоаккхача наькъагIа баьккха хьалхара хоадам беш бола гIа хилар. СССР цу гIулакхе мах баь варгвоаца дакъа юкъедихьад. Лаьтта массанахьара тахан дукха дукхагIболча наха СССР а социалистически мехкашка а бIаргагу хIанзарча ханара наха геттара саготдеш дола дешаш, халкъа хьашташка хьежжа тешаме къоастадергдола гаранташ. хьалхарча аргIагIа — адамле ядерни тIема катастрофах кIалхарйоаккхаргйола, уж дийна бусалга Iалашдергдола гаранташ.

Символични дац-те Шеча Октябра юбилейни шера ядерни герз дехкара наькъа тIа хьалхара практически гIа баккхара йола бокъонца таро гучайоалаш хилар. ГДР къоабалду укх шера декабре М. С. Горбачевеи Р. Рейганеи шоайла вIашагIкхетаргхиларах барт баь хилар. СЕПГ Центральни Комитета, ГДР правительства, халкъа цIерагIа аз чIоагIду СССР ерригa инициативаш, машар Iалашбара хьакъехьа Советски Союза партийни, пачхьалкхен кулгалхоша тIатеIIа беш бола болх оаха бизза хьаллоацаш хилар.

Оаха ма боаггIара лоархIам бу Сийлахь-боккхача Октябра, аьлар КПЧ ЦК Генеральни секретара, ЧССР Президента **Г. Гусака,** ленински Коммунистически парте кулгал а деш советски халкъо кхоачашдеча доккхача, бокъонца революционни исторически гIулакха. Хано хьахьекхад, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революцена эггара лакхагIйола критереш лелае могаргдолга. Цо дунен истори овлангара хийцар, кардинальни хьисапе влияни йир адамлен общество дIахо дегIакхувлара, цун прогресс сихъяра дешашта.

70 шера Советий Мехках низ бола экономически Iилман-технически потенциал йола хIанзара социалистически держава хьахиннай. Из — геттара дукха нах мукъабаьхача, историе чухь цIаккха ца хиннача тайпара, творчески къахьегара, хIама хьакхоллара тIехьа халкъа дог ураоттадаьча социалистически революцен керттера итог.

Цунца цхьана, вайна гу эггара йоккхагIйола коталонаш а гIалаташ доацаши ханна аьттув боаца хIамаш ца нийслуши ца хулга. ХIаьта Советски Союза Коммунистически парте уж революционни бехктокхамца дIадахьар.

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце юбилей Чехословакерча тхона а доккха цIей да. ХьатIадоагIача шера тха халкъо а дездергда Сийлахь-боккхача Октябраца а. болхлой классо. дерригача тха халкъо къам мукъадаккхара, социализмана. Чехословаке дунен халкъашта юкъера позицеш чIоагIъелга Iалашдара тIехьа лоаттабаьча къовсаме цун йолча идеяшца а айхха бувзам хилар чIоагIдеча ший историе белгалча событей шу.

Советски халкъацара вошали доттагIали тхона геттара чIоагIа деза да, оаха из эггара бочагIдола хIама санна лораду.

Тха мехкара социализм хьалъяра историе, аьлар цо ше къамаьл даь воалача хана, хьадда бакъду Сийлахь-боккхача Октябра васкеташа ма яххара чехословацки халкъо дIатьош бола никъ нийса хилар. Тха къахьегамхоша доккхал ду, шоай исторически карагIдаьннарех, хIаьта цар къаьгга хьахьокх социализма совленаш, уж социализма авторитет. дунен халкъашта юкъерча арене цун позицеш чIоагIъечара тха дакъа да.

Социалистически революцен ага долчахьа, сийлахьча Советий Мехкагахьа хьеж тахан дерригa дуне, дерригa прогрессивнии машар безаш долеи низаш. Советски общественча революционни перестройка динамични процессаша, кердача политически уйла, машарера принципиальни политика — цу дерригие къаьгга хьахьокх советски коммунисташ, советски халкъ чIоагIгIа Октябра наькъа тIа гIолла додалга.

Юбилейца дувзаденна Советски мехка халкъага моаршал делар Финляндски Республика Президента **М. Койвистос.** Дунен историе событи хиларах тарра. Октябрьски революце гаьнна кхоача дуккхача оагIорахьара влияни яьй, аьнна белгалдаьккхар цо. Цо дуккхача даькъе хьахилийтад вай бIаьшерен куцсибат. йовргйоаца ший белгало яьй цу тIа.

ДIадахача кховзткъе итт шера Советски Союза Коммунистически партен советски халкъо доккхий толамаш даьхад общественни вахара дерригача доакъошка. Дунен тIа массанахьа а Советски Союза оазага ла а дувгI. лархIа а лоархI.

Хувцалучеи хадданза дегIадоагIачеи дунено массанегара а хIаранегара а дIадех эттача хьала уйла елга, кердача хьалашка тарлулга. Ленина яьча выводегIа, социализм хьалъяр халеи чоалханен процесс я, дукха голаш а етташ, цхьаннегара шоллагIчунга йоала стадеш а йолаш. Экономически общественнии вахар эргадоаккхаш Советски Союзе хIанз ду доккхий гIулакхаш эггара айххача тайпара дувзаденна да Владимир Ильич Ленина идеяшца, цу тайппара. 70 шу хьалха йолаенача революционни процесса хьакъоастае йиш йоаца элемент а я.

Ленина кхайкаьи хIанз а тIехь лелаеш йолен принципаш хьдда кIоарга бувзам болаш я Финлянде исторически кхелаца, таханарча дийнахьа вIаши долча финляндско-советски гIулакхашца. Цу принципашта юкъе керттерчарех яр Ленина хадданза лоаттаяь къамаш шоаш къаьста хила йиш йола бокъо я.

Ленина дийцад «халкъаш машаре цхьана доахалургхиларах», из принцип чIоагIгIа лора а яьй Советски Iаьдала хьалхарча шерий халача хьалашка. Машар лорабаран дунен халкъаша цхьана къахьегилга чIоагIдаран къаьстта лоархIаме влияни еш йола вай ханарча дунен халкъашта юкъерча гIулакхий керттерчарех йола цхьа принцип хиларах тарра, тIехьагIа чIоагIделар машаре цхьана дахилга. Советски кулгалхой майрача машареча инициативаша чIоагIгIа новкъостал ду ядерни катастрофа кхерамо Iаьржбаь боацача, кхы а кхерамзлегIа болча машарга исторически гIа баккха вай хIанз йиш хилийтара.

Машаре цхьана дахара принцип финляндско-советски гIулакхий кIийле я, аьлар Президента. Цар къаьгга хьахьекхар шинна оагIорахьара цIенча дег тIара лоIами безами хила, дIаяхача хана хинна халахетараш дIадаха йиш йолга: тайп-тайпара системаш яле а, чIоагIгIа тешшаме уж гIулакхаш вIаши тешам болареи цхьана къахьегареи новкъа дерзаде йиш йолга.

Сайрийнарча заседане председателал дир КПСС ЦК Политбюро члена, СССР Министрий Совета Председатела **Н. И. Рыжкова.**

Вай революце сийлен юбилей тIакхоачаш къаьстта ира хоалу ханийи тIехьенийн бувзам, турпала традицешта тешаме хилар, аьлар «Краснодонуголь» производственни объединене «Молодогвардейская» яхача шахта комплексни бригада бригадира, Социалистически Къахьегама

(Инстедоалар 2-ча оагIо тIа).

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ВЕТЕРАНАШКА, СИЙЛАХЬ-ЙОККХАЧА ОКТЯБРЬСКИ СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ РЕВОЛЮЦЕ ДАКЪАЛАЬЦАРАШКА, СОВЕТИЙ IАЬДАЛ БАХЬАН ДОЛАШ ХЬИНАРЕ КЪОВСАМ ЛОАТТАБАЬРАШКА

Деза новкъостий!

Сий дола ленински гварде ветеранаш!

Вай мехко, планета прогрессивни наха белгалдоаккх Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце — адамий вахаре керда зама дIайолаялар хьакхайкадаьча XX бIаьшерен эггара а лоархIамеча событе кховзткъе итт шу дизар. Октябрь котбаьккхар Владимир Ильич Ленин керте латтача большевистски парте кулгал а деш Россе болхлой классо, беррига къахьегамхоша. Октябрь котбаларо чIоагIдир цивилизаце исторе чухь шоашца нийсъе кхы йоаца общества устройства принципаш котъялар: къахьегамхой Iаьдал, производства средстваш общественни доалахьа ерзар. Октябро биллар интернациональни цхьоагIонга, халкъий бокъонца йолча нийсхонга, вошалга бода никъ, коллективизмана, новкъосташха вIаши гIо дара, дуккхача наьха инициативана, творчествана йола паргIато хьайниллар. Из дунен халкъашта юкъерча арене баьлар тахан а тIехь эшаш дар дIадехаш: халкъашта — машар!

Революце шу дизар дездеш, вай де а доагIаш доккхал ду воай исторех. БIаьшерешка дицлургдац Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце доакъашхой, профессиональни революционерий, В. И. Ленина сподвижникий, Советски Iаьдал бахьан денале къовсам лоаттабаьрий сий дола гIулакхаш. Вай дегашка беза латт империалистически интервентащцей чурча контрреволюцей къиза тIом беш Октябра карагIдаьннараш лорадаь граждански Сийлахь-боккхача Даймехкен тIемий турпалаш, социалистически Даймехка беррига къонахчал дола патриоташ.

Революце шу дизар дездеш вай доагIаш дола сий ду керда вахар кхоллача дерригача ноахалий, экономически культурни хьакъехьа тIехьабиса хиннача вай мехках низ бола дунен социалистически пачхьалкхе яьча беррига наьха. Вайна тахан карагIдаьннар — из да болхлой класса, колхозни ахархой, халкъа интеллигенце къахьегам, талант, революционни чIоагIал, турпалал.

Революце шу дездеш, вай бIубенна хьеж кхоаненга. Парте, советски халкъо дIахохьу Октябра гIулакх, перестройка а еш, общества вахара ерригa сфераш революционни хьисапе керда а йоахаш. КПСС XXVII съездо чIоагIбаьча цу наькъо чIоагIгIа вIаши хотт вай де лерхIарий масштабность а вай тарони реализм а, из дег тIара хьаллаьцаб мехка къахьегамхоша, цар низаца чакхбоаккхаш а ба.

Перестройкас новкъостал ду сеца латтара явленеш, консерватизм дIаяккхара, керда мух байт вахар кердадоаккхача кема гатапта. Экономикана доалдечен боахама механизманех овлангара хувцамаш дара юхь дIайолаьй. ЧIоагIлуш я социально-культурни сфера а общества духовни потенциал а. Таханарча вай вахарах дIакъоастае йиш йоаца белгалонаш я кIоарглуш латта демократизм а гласность а. Вай мехка хулаш дола, шоай чулоацамга диллача, революционни хувцамаш, дегIертар а цаI долаш, кхоачашде лерхIар а цаI долаш: дукхагIа социализм, доккхагIа Октябро дIадоладаь гIулакх хилийта дезаро хьалхадаьккха да.

Парти, Советски пачхьалкхе тIагIертта а хадданза а духьала я адамашта тIаэттача ядерни кхерама, халкъаш кхерамзле хилийтара тIехьа я. Вай тIехьа да дунен халкъашта юкъерча гIулакхашка керда уйла яра, лаьтта тIа чIоагIа машар оттабара.

Деза новкъостий!

Дег тIара даькъалдувц оаха шо, Октябрьски революце доакъашхой, парте, тIемен къахьегамен ветеранаш, дерригача халкъа цIейца. Дег тIара баркал ях оаха шоана, сий а ду Даьхенна хьалхашка боккха лоархIам бола хIамаш шоана карагIдаларах, тIем тIа денал дола гIулакхаш дарахи хьинаре къахьегарахи, Октябра карагIдаьннараш дегIадоаладарах, чIоагIдарах, лорадарах.

Тхо теш, шо тIехьа тIайоагIача хана а коммунизма сийлахь-йоккхий идеалаш бахьан къовсам лоаттаберий мугIаре хургхиларах, советски халкъа революционни, тIемеи къахьегамеи сий долча традицешца кагирхошта кхетам луча партена новкъостал дергхиларах, социально-экономически дегIаухилга сихдара стратеги, вай общества перестройка кхоачашъеча дакъа лоацаргхиларах.

Шо унахцIена, ираз долаш хилар, хIанзарча а тIехьа тIадоагIача а ноахалий духьа, вай социалистически Даьхенна долча гIулакха оаш беркате къахьегача толамаш дахар лов тхона.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТ

СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМ

СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТ

СИЙЛАХЬ-БОККХАЧА ОКТЯБРА БАЙРАКХА КIАЛ

(Иистедоалар. Доладур 1-ча оагIо тIа).

Турпала **А. Я. Колесникова.** Октябрь — дукххача наьха революционни творчества тIъамаш да, кердача общества историе хьалхара сагIув я. Октябрь — из къахьегама саг бокъонца лакхвар да, пролетариата исторически декхар кхоачашдар, марксизмленинизм когъялар да.

Тахан болхлой классо чIоагIбу перестройкера, вай общество кердайоаккхачара шийн исторически лоархIам, аьнна белгалдаьккхар оратора. Перестройкас шийна чулоац революце кхел бахьан хIара советски сага, дерригача халкъа бола бехктокхам. Бокъонца дола, овлангара хувцамаш хургдац вай дерригаш а хувцаделча мара. Вай воаш ма дий во кIор боаккхар, е цхьанне эцаш боаца кога гIирса миллионаш параш арахецар. Шийн бахьан доацаш дац парте ЦК-ас практически балха тIа эггара хьалхарча аргIана продукце дикала, берригача балха дикала проблема оттаяр. Из вай болхлой доккхала а сийлен а гIулакх да.

Эггара дуттара, овлангара хувцам хила беза лава чу, ферме, станока тIа, аьнна белгалдаьккхар Донбасса шахтерий викало. Перестройка, дегIаухилга сихдар хьадда хьал а лоацаш, тха бригадо дош деннад Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дузача шера миллион тонн доагор даккха. Тахан оаха къахьег графикал хьалхадувлаш, миллион а хургья! Из да шахтерски Iаьдала дегIаухилга сихдар.

КПСС ЦК апрельски Пленум хинначул тIехьагIа вай вахаре хувцаденначун лоархIам а баь, ораторо белгалдаьккхар: вай общество бокъонца кердайоалаш, цун нравственни атмосфера цIенлуш хилар. Парти духхьала, гуччахьа халкъага кхайкаш хиларо гIоттаю къахьегама коллективай инициатива, советски наьха социальни хьинар айду.

Со чIоагIгIа теш, аьлар цо дIахо, парте белгал мел даьккхар советски халкъо кхоачашдергхиларах. Къахьегама саг шийгара кхы а дукхагIа дIадеха волавеннав, цунна ирагIа гу кхоачамбоацараш, машар хургбоацаш хьадда царна духьала а ва. ПаргIатагIа хет тахан наха. Хьалхьовш ба кердача хувцамашцара, болх дикагIа, овсарегIа барцара безам.

Дерригача дуненга са ала безам ба, аьлар горноболхлой бригадира: духхьал Сийлахь-боккхача Октябра мехка мара иштта лакхваь вац къахьега саг, из де дага хиннав Ленин. Паччахьалкхени дунен халкъашта юкъерен дешаш къоастадеча, производственнии общественнии гIулакхашта доал деча юкъе оаха юкъарчал доацаш дакъа лацар, мехка а дунен тIа а хулаш мел долчун хьакъехьа тха бола бехктокхам — из я а я практике йола социализм, из да а да гIулакхацара халкъа Iаьдал.

Советски Латви, мехка еррига республикаш а санна, тоаялара беркате хьаст хиннаб, ба а ба Коммунистически парте ленински къаман политика, советски халкъий доттагIали вошали, аьлар Плявиньски юкъерча школа директора, Латвийски ССР заслуженни хьехархочо **Э. Я. Купчас.** Са республика ехачара меттаэттар украински кIорца, уральски болатаца, узбекий боамбеца. Халкъа боахам меттаоттабе тхона новкъостал дир Москван, Ленинграда, Баку, Тбилисе, Куйбышева, Минска специалисташа. Тхона из гIулакх цIаккха дицлургдац.

Хала а чоалхане а хиннаб Литва, Латве, Эстоне социализмага бода никъ. Советий Iаьдал бахьан Прибалтике лаьттача турпалча къовсамо тешавеш хьахьекхар халкъа революционни лоIам бохабе йиш йоацаш хилар. истори юха тIехьашка даккха йиш йоацаш хилар. Ораторо дагайохийтар революци котяккхара тIехьа, Советий Iаьдал бахьан лоаттабьча къовсаме цIеча латышски стрелокашта карагIдаьнна денале гIулакх. Парте уж миччахьа бахийтача а, цар массанахьа къонахчала, турпала, Ленина идеяшта тешаме хилара хьоккхам тийннаб. Керда дун бахьан къовсам лоаттабаьрий бохаргбоацача лоIамо националистически буржуазе доал лаьттача баьдеча шерашка, Прибалтике Советски Iаьдал юхаоттадара тIехьа къовсам лоаттабара дог айдора эзараш болча революционерий - подпол ъ щ и кий. Цар хьокхамо къонахчал долаш хилен денале гIулакхаш деи дог ураоттадора бIухой-фронтовикий, халкъа чIир лехарий Сийлахь-боккхача Даймехка тIема деношка.

Оаха вIалла тIаэцац истори толхаде, социальни нийсхон, СССР халкъий вежарашха болча дезале къам шийн лоIаме хилара никъ хержача Литва, Латве, Эстоне чурча гIулакхашта юкъелелха гIертача империалистически гIозараша леладу хIамаш.

Къонача тIехьенна, цун иразa, довзац тIемеи тIом дIабаьнначул тIехьарчеи шерашка кхы гургбсацаш къаьстарий, нийшарий, халоний лазари гIайгIеи. Берригача кагирхоша кхетадац мел доккха хIама денна яьккхай котало. ХIаьта цо хьахулийт цхьаболча къона а наьха дукхагIча ноахалий гIулакхашцара яьсса, кхыметтел цатешама а уйла.

Кагирхошта юкъерча негативни явленей бахьанех цаI да халкъа образоване система дукххача шерашка сеца латтар а. Хьехархочоа ледара новкъостал дора педагогически Iилмано. Формализм, лаьд алийтар духьа хIама деш, консерватизм йолаш моттигаш яр.

ХIанз обществас школагара дIадех бокха классови сакхетам бола, духовни йIаьхий, моральни цIена, физически унахцIена, гармоничнни дегIаена, общественни хьинаре личность хьалкхеяр.

Сийлахь-боккха Октябрь котбалар дерригача адамий вахаре геттара боккха лоархIам болаш хилар белгал а даьккха, БКП ЦК Генеральни секретара, Болгаре Халкъа Республика Паччахьалкхен совета Председатела **Т. Живкова** аьлар:

Ленински деналца, ленински хьакъалцеи хоадамцеи Советски Союза Коммунистически парте Советий Мехка халкъаш дуг социалистически общество овлангара кердаяккхара новкъа. Болгарски коммунистически парте, дерригача болгарски халкъо чIоагIгIа хьаллоац советски обществе йолаенна революционни перестройка. Цунца тхона гу Октябра лергдоаца гIулакх дIахохьош хилар. Цох цIаьха а тийшар тхо долла хIама чулоацачен уйла тIаозачей М. С. Горбачева докладага ладувгIаш.

Ховш ма дарра, аьлар дIахо оратора, Болгаре общественни вахара дерригача доакъашка кIоаргга перестройка яра наькъаца социализма керда хьал лакхдара гIулакх хьалхашка оттаду оаха тхоашта. Из хьалхадоахаш я БКП XIII съезда решенеш, цун Центральни Комитета июльски (1987 ш.) Пленума чIоагIъьча концепце керттера положенеш.

Низ бола импульс лу тха балха КПСС решенешен гIулакхашен. Тхога тешам болийт НРБ-еи СССР-еи массе а оагIорахьа цхьана къахьегареи гаргаяхареи дIахо кIоарглуча наькъо, аьлар цо дIахо.

Перестройкас де лерхIараши лостамаши Болгареи Советски Союзеи принципиальни вIаши дужаш хиларо чIоагIбу тха лоIам а тешам а. Тхо чIоагIгIа лаьрхIа да шуца цхьана из революционни гIулакх чакхдаллалца дIадахьа.

Социализма арахьарча политика инициативех дувцаш, болгарски кулгалхочо аьлар, уж тIаерзаяь я дерригача мехкашта, халкъашта, наха ма доаггIара дола вахара хьалаш хилийтара. Дерригача халкъашеи мехкашеи цхьана деча гIулакхех бухсоцаш хьахулар адамашта чIоагIа машар хилийтар да. Адамаш даха дисаран нраз долча цар кхоаненнеи тIехьа хIанз иштта мара къовсам лоаттабе багIац. ТIемаши герзи доаца машар хьабар вай заман керттера идея я. Из хьахиннай Сийлахь-боккхача Октябраца цхьана.

Заседанена юкъе дакъа лоацарашка берригача французски коммунисташкара моаршал а денна, Французски коммунистически парте Генеральни секретара **Ж. Марше** белгалбаьккхар, саг саго воацавелга дIадаккхара, дерригача дунен тIа машар кхайкабара Октябрьски революце бола исторически лоархIам. Тхо дег тIара раьза да де лерхIар а средстваш а саг мукъаваккхара йолча социализма, общества, шуца цхьана оахош кхетаеш йола конпепци тха мехка хулача хувцамий юкъмоттиге йолаш. Тхона дицлац из геттара доккха декхар кхоачашде Iалаьмате халача хьалашка дIадолладаьлга, моастагIаша баьча гона юкъе, нах турпала бовш кхоачашдаьлга. Тхона иштта дицлац дукхагIча даькъе оаш ду гIулакхаш бахьан дунен кхоалагIа тIом ца хулийташ соцабаьлга.

Укх тIеххьарча шерашка, аьлар дIахо оратора, социалистически общества еррига ча совленех пайда а эцаш, советски нах болабеннаб кIоаргтача хувцамий процесс чакхъяккхар духьа социализм дукхагIа Iалашъяра дуккха проблемаш кхоачашъе. Французски коммуниста шa бизза хьаллоац из никъ, хIана аьлча укхаза дувцар да эггара хьалхарча аргIан цу процессана юкъедахарца новкъа мел дар дIа а доаккхаш, экономически социальни доакъошка, демократе сфере хьадда дIахьалхашка дахара эша средстваш еш-еш Iалаш а еш, советски халкъа Iалаьмате дика гIойле луш хIама из хиларах.

Капитализманеи социализманеи юкъерча антагонистически отношеней кердача характерах дувцаш, **Ж. Марше** белгалдаьккхар, капитализмо хIанз промышленность кIезигъяларгеи финансови порядкаш ца хиларгеи, социальни нийсхо ца хиларгеи сага бокъонаш толхаяргеи, массови информаце средстваш цхьан бе яхаргеи художественни творчестве маразмагеи вугаш хилар. Социализмо, советски наха а иштта дерригача дунен тIарча наха а гуш, тIехь-тIехьа дукхагIа дIахьокх ше тIехйола социальни организаци хилар. Ер шу деза цIей саьна белгалдаккха гIерташ а доацаш, кхоаненга дахара мул баккхара йола трамплин лерхIаш шо хилар кхета а деш, аьлар ше къамаьл даь чакхвоалаш **ФКП** Генеральни секретара, оаш шоашта хьалхашка оттаду дог айдеш дола дагалаттараш кхоачашдеча керда дикка лоархIаме толамаш дахар лов сона.

Торжественни заседане дакъа лоацарашка моаршал лу советски кагирхой викалашеи пионерашеи.

Марш а йоаккхаш зале хьачуяхь «Аврора» легендарни крейсера байракх — вай революце еза реликви, Кагирхой Еррнгсоюзни Ленински Коммунистически Союза байракх. В. И. Ленина цIерагIча Еррнгсоюзни пионерски организаце байракх, РКП(б) Центральни Комитетеи КПСС ЦК-ан памятни байракхаш.

Ши шу совгIа ха я мехка перестройка ю, аьлар къоначa московски болхлочо ВЛКСМ ЦК члена **Николай Прохорова.** Демократи, гласность, ший ха яьккха даьначунцарча къовсама уйла тIехь-тIехьа дукхагIа вахаре чIоагIлу. Къаьнарча оамалагIа цкъаза дувц: цу лоацача хана е экономике а е сага сакхетаме а цIенхаштта хIама хувцалургдац, яхаш. Кагирхошта хетачогIа, иштта лерхI цхьаккха хувцамаш ца дезараша.

Бакъда тхона гу цхьаццавар кхеравеннилга, тIехьашка валара а духьала воацилга. А. сеца латта йиш яц. Коммунист а балха саг а се хиларах тарра, шуга кхайк со, тха доккхагIдола новкъостий: перестройках дизза дог тийша да тхо. Комсомольцаш, кагирхой зембоахараш бац, революционни хувцамаш хулача дакъа лоацараш ба! Шуца цхьана оаха къовсам лоаттабу, къовсам а лоаттабергба дегIа ца ухаш, сеца латтара, даьссача хабараштa духьала! Тха бе я мохк кердача лакхаленашка баккха таро — оаха из дерг а да!

Кердача тайпара вахилга — из чоалхане Iилма да, тхо декхарийла да из Iалашде: производстве дог цIена болх бе, дешача тIагIертта Iилма довза гIорта, дезале нравственни цIена хила, бераш, сесаг, даи нанеи дезаш хила. Граждански позице патриотизм йолаш, тешамеи деналеи хила.

Комсомол эргайоалаш я. Доккхийча хабарий ха дIаьяннай. Кагирхоша хьатIаэцац уж. Тхона хов кагирхой лидер хилара бокъо хьателаш йоацилга, из йоаккх саго ше леладечунца, ший гIулакхашца. Духхьал иштта мара хулалургьяц партена йола чIоагIало.

Са безам ба шуга керттера дар ала: къона тIехье кийча я парте XXVII съезда исторически решенеш кхоачашъяра тIехьарча къовсама шийн низи дега йIовхали дIаяла.

Оаха хIанз а дукххачун уйла е а кхетаде а деза, дукххадар Iомаде деза. Бакъда, комсомола а берригача советски кагирхой а позици цаI я: перестройка — из вай революце дакъа да!

Тхо оптимизм йолаш хьеж вай мехка кхоаненга, сийлахь-боккхача Ленина хийттача тайпара из хургхиларах кIоаргга теш тхо.

* * *

3 ноябре Съездий Кремлевски Двореце дIахоийцхьар Сийлахь - йоккхача Октябрьски социалистически революце 70 шу дизара хетаяь КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совето, РСФСР Лакхехьарча Совето цхьана яь торжественни заседани.

Iуйрийна итт сахьат даьннад. Гулбеннараша тIоараш а тохаш тIаэц новкъостий **М. С. Горбачев, В. И. Воротников, А. А. Громыко, А. Н. Зайцев, Е. К. Лигачев, В. П. Никонов, Н. И. Рыжков, Н. Н. Слюньков, М. С. Соломенцев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, В. В. Щербицкий, А. Н. Яковлев, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, Б. Н. Ельцин, Ю. Ф. Соловьев, Н. В. Талызин, Д. Г. Язов, А. П. Бирюкова, А. Ф. Добрынин, А. И. Лукьянов, В. А. Медведев, Г. П. Разумовский, И. В. Капитонов.**

Президиуме иштта ба союзни республикай кулгалхой, ленински парте ветеранаш, Октябрьски революце доакъошхой, социалистически Даймехка тIема а къахьегама а коталоний турпалаш, цIи хеза Iилманхой, культура говзанчаш, военачальникаш, бовзаш бола общественни деятелаш.

Укхаза ба социалистически мехкашкарча партийно-пачхьалкхен, партийно-правительственни делегацешта керте латтараш, цхьайолча паччахьалкхений президенташи правительстваштa керттe латтараши, коммунистически болхлойн партей, революционно - демократически, къаман-демократически партей, нах мукъабахара долча боламий кулгалхой, социал-демократе викалаш, цIи хеза бола общественни деятелаш.

Iуйрийнарча заседане председателал деш вар КПСС ЦК Политбюро член, КПСС ЦК секретарь **Е. К. Лигачев.**

ХIара советски сага КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева докладах ергйола эггара керттера вывод: вай Коммунистически парте лоархIамегIйола йоахко хинна а хиннай, хург а я чIоагIача машарахи халкъа вахар тоадарахи йола йоахко, аьнна аьлар «Прогресс» яхача колхоза председатела (Гродненски область) Социалистически Къахьегама Турпала **А. И. Дубкос.**

ХIаьта оаха, дIахо дувц цо, маькхали машарали дезагIа хIама ца лоархIача советски юртарча къахьегамхоша, дерригача дегаца хьаллоац парте из политика, тхо болхлой классацеи интеллигенцеи цхьана из хьадда хьаллоацаш да, из оаха тхоай а кхоачара лерхI.

Иштта тIехьа тIа доагIар ховшеи реализм йолчеи КПСС политика кхоаненах тешам болийт. Вахара гуманистически нормай мах массехказза лакхбеннача, лаьттеи саги дийна висара проблемаш вIашагIкхийттача вай чоалханеча хана из чIоагIа лоархIаме да.

Укх цIей ноябрьски денoшка цецваллал хоза да тха белорусски лаьтта. ХIаьта тхо цо шолхха гIаддуг, хIана аьлча, укх юбилейни шера цо шийх яьча йоакхонах доагIар камаьрша хьаделар. Тхо гIадихувл тхоашца яхь лелаеча партнераша доахача толамаша а. Белоруссе Компарте Центральни Комитета член хиларах тарра, аз хоам бу республика шура яккхара, эцара план кхоачашъярах, хIаьта дулх даккхара, эцара 1990 шера йолча Кхачан программа тIа белгалбаьча боарама гаргагIортарах.

Тха колхози областа кхыдола боахамаши иштта дегIаахара бахьанаш малагIаш да? Царех цаI да юрта хьаяь низ бола производственни потенциал хилар. ХIаьта иштта цу участка кулгалдара боарам шерагашерага лакхлуш латташ хилар. Хьалхарча аргIан геттара лоархIаме хилар тIехьарча хана парте белгалдаьча гIулакхаша шийн кхела а лаьтта а визза да хилара ахархочун уйла хьахилар а чIоагIъялар а.

Со се ахархочун дезалера ва. Агроном ва со. Цхьан хана со областной треста кулгалдеш вар. Цхьабакъда, лаьттан тIа юхавера со. Бакъдар аьлча, дехке а ваьннавац. Се укхаза эшаш хилар кхетадир аз. Аз из дувц канцелярски истолаш дIахеца безам боацаш чIоаггIа багIачарга: хIанз, новкъостий, эггара чIоагIагIа теркам тIаозаш а эггара творчески а бола болх перестройка болхлой цехашка дIабоаржабеш ба.

Къахьегама коллективашка хулаш латт керда, бокъонца дола гIулакх. Уйла ерашта, инициативни барашта, вахар кердадаккхара революционни идеяш чуеннараштa бокъонца йола дошо ха хьатIакхаьчай.

Iаламца бувзам бола ахархо массаза оптимист хиннав. Оптимизмаца кхоанарча денга хьеж вай. Цудухьа вай къахьегама низах, наьха кхетама низах, ленински парте хьаькъалах теш.

Къамаьл ду Советски кхалнаьха комитета председатела, Социалистически Къахьегама Турпала **З. П. Пуховас.** Революци шоай цIийх дола гIулакх а, социальни мукъабалара цаI бола нийса никъ а санна тIаийца кхалнах керда вахар хьалдара еррнгача этапашка большевикий партена тIеххьа нхаб, уж хила а хиннаб, хург а ба Октябра гIулакха тIехьа къовсам лоаттаберий хьалхарча мугIарашка, Герзацарча восстанена кийчо еча а из чакхйоаккхача а дакъа лаьцад цар, уж граждански тIема фронташка тIом беш хиннаб.

Сийлахь - боккхача Октябро сага психологена перестройка йир, кхалсагах йола уйлаши цох дола нравственни чIоагIденна хиннараши хийцар. ХIанз, кховзткъеи итт шу даьлча, Советски Союзеи иштта кхыча социалистически содружества мехкийи вахара еррнгача опыто къаьгга хьахьекхад общественни производстве, материальнии духовнии ганзаш хьакхоллача кхалсаго дакъа лацар общественни прогресса хиланза дардгоаца хIама долга.

Вай мехка кхалнах промышленни, юртбоахама производства еррнгача сферашка, Iилман, духовни вахаре мегаргхилар дIачIоагIдаьд. Цхьабакъда гIалат лархIа мегаргдар, аьлар къамаьл дечо, кхалнаьха дош къоастадеча проблемаш яц, аьлча. Кхалнаьха къахьегам вIаштIехьбоаккха а кхалсага йизза нана хила а хьинаре къахьега а хьал Iалашдара тIаерзаг йола социальни сфера Iакхувлача цIенхашттара данза дисараши гIалаташи да. Тахан экономикана доалделга эргадаьккха-тоадеча процессе цIаккха ца хиннача тайпара лоархIаме да кхалнаьха деша хьакъехьа вай доккхал деш дола вайна дуденнараши карагIдаьннараши, шоай бокъонаши шоаш лархIари лорадара тIехьа къовсам лоаттабеча кхыча мехкашкарча кхалнаха хьокхам хинна дIаэтта уж дебадар.

Ер шу дIадолалуш хинна кхалнаьха Еррнгсоюзни конференци чакхъяьнначул тIехьагIа мехка кхалнаьха боламе керда этап хьатIаэттар. Болх бе йолаелар миллионаш активисткаш чулоацаш йола бIаь езткъеи итт эзар совгIа кхалнаьха совет. Перестройка период йолча хана женсоветаш юхаметтаоттаяр — из Октябра гIулакхашка овлаш дола традици дIахояхьар да. Цар балха тIа керттера да дезалий барт чIоагIбар, цар чу лакха нравственни хьал хьакхоллар. поахалашта юкъе духовни бувзамаш оттаделга Iалашдар, къоаной йоакхо яр, дIа-хьа гIо дар, бераш хьалкхедар.

Октябрьски революце котало лькхача хана денз социализм, — аьлар ВСРП Генеральни секретара **Я. Кадара,** — цхьа моллагIа йола идея, хинна ца Iеш, дахаргдола, хадданза кердадувла исторически бакъдар да. Советски Союз, кхыдола социалистически мехкаш дегIа ахаро тешал ду эксплуатаци йоаца общество хьаьча социализмо адамленна керда никъ белгалбаьккха хилара.

Социалистически мехкашка йолаеннача кердача процессаша кхы а чIоагIагIа тешаву вай идеях, практиках, социализмацара безам совбоаккх, чIоагIбу вай арахьарча политически инициативай низ. ХIанз, Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу доалача хана, тешаме хьежа йиш йолаш да вай кхоаненга, хьалхашка латта вай халонаш, къоастаде деза доккхий декхараш биззача бехктокхамца кхета а деш.

Тахан, дIахо аьлар венгерски коммунистий кулгалхочо, дерригача дунен теркам юха а тIаэзаб Советски Союзо. Сий де доагIача деналца экономике, обществе кIоаргга перестройка а еш, хIанзарча ноахаленах болча советски коммунисташа а лакха айю Сийлахь-боккхача Октябра байракх.

Боарам боацаш боккха болча цу балха тIа царна никъ сийрдабоаккх марксизма-ленинизма идеяша. Советий халкъо, шоай мехка, дунен халкъашта юкъера геттара йоккха йолча опытах пайда а эцаш, социалистически демократе, гласноста, керда дешаш къестаду. Цунца я советски общества бухбоаца энерги.

Венгерски коммунисташ, ВНР еррига а общественность чIоагIа теркам тIабахийта а боккхача безамца а хьеж кердадовлара тIехьа Советски Союза хулача процессашка.

Сийлахь-боккхача Октябро, дIахо аьлар ораторо, хьакхелла я советски арахьара политика а. Дерригача дунен тIа машар оттабара а общественни прогресса а тIехьа йола СССР дунен халкъашта юкъера отношенеш къоастаяра керттера низ а хинна дIаэттай. Торжественни заседане трибуна тIара ВСРП Генеральни секретара дIакхайкадир машар а кхерамзле а чIоагIъяра, ядерни замо дIа ма деххара йола уйлаш чакхъяхара Советски Союзо чIоагIа бу болх хьаллоацилга.

Венгре хьалъеча социализмана къаьстта лоархIам болаш да, белгалдаьккхар къамаьл дечо, Советски Союзацара доттагIал, шинна а халкъа хьашташ кхоачашдара дуккхача шерашка а дуккха хIама чулоацаш а боккха пайда боалаш цхьана леладу гIулакхаш.

Цудухьа, аьлар цо, Советски Союзе де лерхIар а карагIдаьннар а тха дешаш къестадара тахан лоархIаме ларда я.

Боккхача безамца а кхоаненга дог доахаш а дакъа лоац оаха Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара цIей дездеча, — аьлар Итальянски коммунистически парте Генеральни секретара **А. Натта.** Таханара цIей керда маIан долаш да, уйла е а шийна хетар дIаала а чIоагIа таро лу цо. Керда да цунна юкъе шерра дакъа лаца прогрессивни партей а боламий а викалаш кийча хилар. Кердадар да Горбачев Михаила кулгал а деш, майрра лехаш бара юкъара атмосфера, советски общество эргаяккхара, дунен халкъашта юкъерча гIулакхий керда система хьахилар. Из дерригa а замо чIоагIа дIадехачоа жоп луш да. Дуне чIоагIа хувцаденнад. Цхьанна даькъе хьатIаэца йиш йолаш дац къаьнарча тайпара уйла хилар.

Адамлен исторе, Пальмира Тольятте белгал ма даккхара, тIа-тIа керда бустамаш хьахулаш латт, цунга хьежа вIалла ца хиннача тайпара керда отношенеш хила еза наха юкъе, организацештен паччахьалкхенаштеи юкъе. Укхазара хьадоагIа тIехйоккхача державаша шоай позицеши шоаш деш дари овлангара денз хувцанза дардгоацилга. Цул совгIа, дукха ха йоаццаш кхетае йолаеннача кхыча процессашкара а хьадоагIа из. ТIехь-тIехьагIа кхы а чоалханегIа, драматичнегIа хулаш латтача дукххача проблемашеи, бе-беча кердача вызоваша а таронаша а дIадехаш ма хиллара дегIаккувла еза дунен халкъашта юкъерча отношенешка цхьана гIулакхаш леладара еррига а формаш.

Цудухьа оаха боагIаш бола мах бу дунен халкъашта юкъера цу тайпара гIулакхаш леладара Советски Союза хIанз юкъекхухьача теоретически а практически а даькъе дечун. Зама событеш къоастаеча хоадам бара керттера долчох цаI а йолаш юс Октябрьски революци. Дунен эггара гаьнагIа йолча мийнге а кхоачаш, чIоагIа влияни йир цо дегIаахара, эрсий общество исторически эгаяккхара никъ хьабийллар, дунен халкъашта юкъерча вахара юкъе шун мехка лоархIам хийцар.

ХIаьта а, оаш оашош ма аллара, тахан керда хувцамаш данза дардгоацаш да. Иштта мара юхадийнлургьяц Октябрьски революце идеалаш. Дунен халкъашта юкъерча отношенеех, планета кхоаненах селхан хинна уйлаш ца хийцача вIаштIехьа дардгац бокъонца йолча интернационализма маьхаленаш дегIаккувла, нагахьа санна лаьттан тIа машар оттабара идеалаца, вахара эшачунца эггара хьалха уж йоагIаш яле. Цунга диллача заявленеш, шеко яц, лоархIаме я, цхьабакъда, кхы а лоархIамегIа да хоадам болла гIулакхаш. Герз дIадаккхара барт бе кийча хилар санна дараш, хьалхарча аргIан — гаьналга диллача юкъера а юхегIа а йолха ракеташ дIаяхар санна дола договораш. Догдоах, паччахьалкхенашта керте латтараш вIашагIкхийттача, хIаьта, из хилар тхона, чIоагIа лов, дIахьалхашкахьа ахара лоархIаме бола кхы а гIа боаккхаргхилар.

Сийлахь - йоккхача Октябрьски революце хьайийллар пролетарски революце зама, адамаш дегIаахара керда этап белгалъяьккхар, аьлар Эфиопе болхлой парте ЦК Генеральни секретара **Менгисту Хайле Марнама.**

Котало яхьаш бена Октябрь ше санна, цо хьакхелла зама а, дукххача хана хала классови къовсам лоаттабарах хьахиннар да.

Исторе чухь духхьашха Советий Мехка хьалсегаб кортамукъален бага, хьалъяьй гуманни йола социалнстически общество. Октябрьски революце боккха лоархIам сенах латт аьлча, из латт социализм котало яккханза юсаргIоацилга Iилман ларда тIа цо хьахьокхарах.

Сийлахь - боккха Октябрь, аьлар дIахо ораторо, Советски къахьегамхой котало хинна Iац, из котало я лоалла лаьттача дунен дерригача халкъий, из царна масал а догдоахилга а я. Исторе чухь эггара хьалха бокъонца болча кортамукъален сийг сегача Советски мехкаца чIоагIа безам болаш а из кIоаргга лоархIаш а да Эфиопе халкъ а революционераш а.

ДIахо ораторо дийцар революци хиннача шерашка Эфиопе къахьегамхоша яьхача коталонех. Мехка вIашагIъеллача Эфиопе болхлой парте кулгал а деш, дегIаух керда вахар хьалдара наха юкъекхухьа дакъа. Ленински принципаш ларде а лувцаш, хьаяь РПЭ эфиопски общества вахаре боккха лоархIам болаш я. Шийн курсага хьежа, мехка исторе чухь эггара хьалха халкъа паччахьалкхе дIакхайкаьй цо, из чIоагIъяра а дегIаккувлара а геттара боккха лоархIам бола дешаш къестаду. Мел дукха халонаш нийслой а, ше де лаьрхIар тешаме кхоачашдеча цаькъагIа бода мохк, аьлар ораторо.

Къовсам мел лоаттабеча фронташка, дIахо дувцар цо, тхона массаза а хоалу тха тешамеча доттагIий интернационални новкъостал.

СССР, кхыча социалистически мехкашка даь новкъостал цIаккха а дицлургдоацаш дIаяздергда тха коталоний исторе тIа, аьлар цо.

Машар чIоагIбара проблемашта дукхагIа теркам тIабохийташ дар ораторо дийцар. Дунен социалистически система декхар да цивилизаци кхерама кIалхараяккхар духьа планета прогрессивни мел дола низаш дIахо вIашагIтохар.

ДIахо къамаьл цо деш дийцар дегIаухача мехкий революционни партешта хьалхашка латтача декхарех. Уж да, аьлар ораторо, колонинализмана, неоколониализмана, реакцена, расизмана духьала къовсам лоаттабелга, социализм хьаяра хьалаш вIаштIехьадахара тIатеIIа болх белга. Оаха хьаллоац дунен коммунистически а болхлой а болам кхотабара, машар а социальни прогресс а хилар Iалашдара КПСС-о бу болх.

Цул тIехьагIа дош делар РКП Генеральни секретара, СРР Президента **Н. Чаушескуна.** Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце, аьлар цо, къаман а социальни а паргIато яккхара, кортамукъа довлара, къамаш кхыча къамашта карa хилар дIадаккхара, машара тIехьа халкъаша, дерригача прогрессивни низаша лоаттабеча къовсама йоккха импульс елар. Советски къахьегамхоша, дукха халонаш довш, толаме хьайир дунен халкъашта юкъерча вахара боккха лоархIам бола социалистически общество, низ бола паччахьалкхе. Румынски коммунистически парте, румынски халкъо КПСС XXVII съездо оттадаь декхараш кхоачашдеча Советски Союзо беча дукха оагIонаш йолча балха боккха мах белга, белгалдаьккхар къамаьл дечо.

Ораторо дагадохийтар, румынскии советскии революционераштa юкъе дIа-хьа дола айхха бувзамаш, доттагIал, интернациональни барт хинналга. Тха халкъа дуккхача къонгаша, румынски революционерий отрядаша бе герз а доаллаш, дакъа лаьцар Октябрьски революци котъяккхар духьа лоаттадаьча тIемашка, къона Советски паччахьалкхе лораеча. Социализм хьалъеча шерашка уж дIа-хьа ду гIулакхаш чIоагIа дегIадера Iилман социализма принципий, къаман кортамукъале лархIара, чурча гIулакхашта юкъе ца гIортара чIоагIача кIийлен тIа, дIа-хьа болча пайданна, барт бара, дIа-хьа доттагIашха новкъостал дара кIийлен тIа.

Тха парти социализм тайптайпарча мехкашка тайптайпарча наькъашца хьалъелга ховш я. Iилман социализма а юкъарча закономерноста а принципех хьдда долча хьалашка, хIара мехка реальностaшка хьежжа пайда эца беза. Цхьабакъда, керттера болаш бус парте кулгалдара лоархIам. Социализм хьалъю халкъо а халкъа духьа а. Советски Союза карагIдаьннараша, керда социалистически общество хьалъеш йолча Румынски а кхыдолча мехкашта а карагIдаьннараша шоай берригача низаца хьахьокх социализм кхыйолча общественни строял чIоагIагIа а тIех а хилар, из дерригача халкъий масе оагIорахьара прогресс вIаштIехьъяккха, хIара къаман кортамукъа, сийдола, иразе вахар луш йола цаI мара йоаца строй хилара тарра. Гой, цудухьа ала мегаргда кхоане социалистически обществана, коммунизмана кара я, аьнна.

Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революце 70 шу дизар — Iалаьмате доккха цIей да, аьлар Афганистана Халкъа-Демократически парте ЦК Генеральни секретара, ДРА Революционни Совета Председатела **Наджибуллас.** Дунен тIа мел болча цIенача нахаца цхьана цунгахьа шоай дегаш хьаделл Афганистана революционерашеи патриоташеи. Цун къаман кортамукъал, вай халкъаш дика лоалахой санна дахар боха йиш йоацаш Октябрьски революцеца бувзам болаш да.

Шийн мехка чакхйоаккхача къаман машар бара политиках дувцаш, афгански кулгалхочо белгалдаьккхар, из дунен тIарча империализмои регионални реакцеи Афганистана качбеллача, кхайкабанза болча тIем тIа халкъо ше, хIара дезало лайнача бала, дийца варгвоацаш дукха долча вонах, хатарех, саготонех йийца йолга.

Къаман машар бара тIехьа къовсам лоаттабар, дIахо дийцар къамаьл дечо, из эггара хьалха герз бе доаллача оппозицеца переговораш яри машара уездаши провинцеши хьаяри, дуккхапартийни системеи кулгалдара коалиционни формаши дегIайоалаяр, мехка конституце проект дерригача халкъага ювцайтар долга. Афганистана халкъо хьаллаьцад къаман машар белга. Из — тахан дунен кхыча мехкашка кхаьча тха керда политика яха бокъо йолаш хилара тешал да.

Кортамукъа, цаI йола, блокех дIакхийтта йоаца Афганистан бахьан лоаттабеча къовсаме тха дог ураоттадеш да советски наьха новкъостал, цар тха гIулакх хьаллоацаш хилари революционни барти. Из новкъостал чулаьцад советски бIухошa-интернационалисташа афгански лаьтта гойтача денало. Тха халкъо, аьлар Афганистана кулгалхочо, шийн дег чу бIаьшеренашка леладергда эзараш афгански бераш, кхалнах, къоаной, мохк цIеша бизарах кIалхарбаьккхача советски салтечунна яха баркал.

Тхона хов, аьлар дIахо къамаьл даьчо, «Афганистан» яха дош хьахезача дукххача советски ноаной дегаш Iувдалулга. Царех цхьабараштa шоай къонгаш шоай цIагIа мархIабохка дегIа хиннадац. Оаха лаьттах корта тох уж турпалаш дагабоахкаш. Ма хулла сихагIа Афганистанера Советски эскара ограниченни контингент даймехка цIаяхийта таро лу хьалаш хьаделгах тхоай сийлахь-воккхача а дог цIенача а доттагIчоа — советски халкъа хьалхашкара, Россе сийдолча ноанoшта хьалхашкара интернациональни декхар хет тхона.

Шун новкъостал белгалдоал советски специалисташа дакъа лоацаш хьалъьяьча, моллагIболча дегIабенача мехко курал е йиш йолча бIаьш экономически, культурно-социальни объекташка. Из дарах тха дег тIара доагIача баркала дешаш Советски Союза еррнгача миIингашка дIахозалда.

ДIахо къамаьлаш дир КПВ ЦК Генеральни секретара Нгуен Ван Лина, МНРП ЦК Генеральни секретара, МНР Халкъа Сийлахь-йоккхача хурала Президиума Председатела **Жамбын Батмунха,** Гвардейски мотострелкови дивизе командира, Советски Союза Турпала полковника **В. Л. Неверова,** «Электровозостроитель» яхача производственни объединене В. И. Ленина цIерагIча Тбилисски электровозостроительни завода бригадира **Г. А. Метонидзе,** Сырдарьински область «Малик» яхача совхоза звеньеваяс **Т. Б. Киргизбаевас,** СССР яздархой Союза правлене хьалхарча секретара **В. В. Карпова,** Куба Компарте ЦК Политбюро члена, Куба республика Паччахьалкхеи советеи Министрий Советеи Председатела заместитела **К. Р. Родригеса,** Йеменски социалистически парте ЦК Генеральни секретара **А. С. аль-Бейда,** СКЮ ЦК Президиума Председатела **Б. Крунича,** Португальски коммунистически парте Генеральни секретара **А. Куньяла,** Лаоса Халкъа-революционни парте ЦК Генеральни секретара ЛНДР Министрий Совета Председатела **К. Фомвихана,** МПЛА — Къахьегама парте председатела, Ангола Халкъа Республика Президента **Ж. Э. Душ Сантуша,** Корея Къахьегама парте Центральни Комитета Политбюро члена, КНДР вице-президента **Пак Сен Чера,** Германски коммунистически парте Председатела **Г. Мисса,** НРПК ЦК Генеральни секретара, НРК Паччахьалкхен совета Председатела **Х. Самрина,** Сандинистски къам мукъадаккхара фронта Къаман кулгалдара йолча исполнительни комиссе координатора, Никарагуа Президента **Д. Ортегас,** Социнтерна вице-председатела **К. Сорса** (Финлянди), США Коммунистически парте Генеральни секретара **Г. Холла,** КПЯ ЦК Секретариата Председатела **М. Канэкос,** Уругвая Коммунистически парте ЦК Генеральни секретара **Р. Арисменде.**

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 70 шу дизара хетаяь КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совето, РСФСР Лакхехьарча Совето цхьана яь торжественни заседани чакхъялар хьакхайкаду.

М. С. Горбачева йоах: «Сийлахь-боккхача Октябра бIаь шу дузаш вIашагIкхетталда вай!»

Съездий Кремлевски Двореца сводашта кIала «Интернационал» ек.

(ТАСС).

Партийни вахар: балха стиль

ИШТТА Я ЦУН ОАМАЛ

Эскаре гIулакх деча хана коммунистически парте мугIарашка дIанийцар В. Москвитин. БоккхагIболча новкъосташа хозахета бенна тешам бацар из: салте Москвитин лакха дисциплина йолаш вар, Даьхенна хьалхашкара ший бехктокхам дика кхетабора.

Эскаре гIулакх даь а ваьнна, цул тIехьагIа институт чакхъяьккхачул тIехьагIа къона инженер балхьагIа хьожаву Сунженски ремонтно - технически предприяте. Ха ца йоаеш хьинаре болх бе волалу из укхаза, накъайоал цунна хьалха Iоаяь опыт. Хов цунна нахаца болх бе, кулгалхо ма вий, аьнна, кура-сонта ца воалаш ва, боккхагIчар сий ду, царна ховр хьаэц, ший ханара бараш лоархI, ца ховр дIахьех.

Дукха ха ялалехьа цун участок РТП отделашта юкъе хьалха латтачарех цаI хинна дIаэттар. Денал дола зIамига саг коммунисташа шоай вожак ве лаьрхIар, отчетно - хоржамий партийни собрани йолча хана Виктор Дмитриевич юххьанцарча партийни организаце секретаралла хержар. Шийна тешам бала мегаргболга хьахьекхадар цо бехктокхаме йола партийни поручени кхоачаш еш а: из вар марксизма - ленинизма лардаш Iомаяьча школа пропагандист. КIоаргга чулоацам болаш, парте политика къаьгга дIайовзийташ хулар цун занятеш.

Пропагандистски балха тIа теори практикаца ювзалга Iалашдар керттера да. Из дика кхетадир къонача пропагандисто. Занятешка ваха кийчлуш дукха дешар цо политически литература, дагалувцар дешача хана цIи хеза болча профессораша шоашта йийша лекцеш. Царна-м дукха ховра, са вIаштIехьадаргдий-хьогI нах тешабе, уж тIехьабаха, аьнна, хетар. ТIехьагIа гучадаьлар цун пропагандистски говзал лакха йолга, наха дагалаттачоа жоп а луш, къамаьл дувца цунна ховлга.

Ишттa хьалхара партийни поручени цун массазара декхар а хинна дIаэттар. Вурийтта шу да Виктор Дмитриевича Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхозе болх бу, вурийтта шу даьннад коммунист Москвитин цу боахаме пропагандист вола а. ХIанз а кулгалдеш ва из марксизма-ленинизма лардий школана. Цун группе 30 сагага дIакхоачаш нах хул. Уж ба токараш, слесараш, тракториcташ, бригадираш, царех дукхагIбараш коммунисташ а болаш. Цхьатарра яц цар образовани, цаIаш инститyташ яьха ба, вожаш — юкъера образовани йолаш, хIаьта кхоалагIбараш алхха 2—3 класс мара ца йоаккхаш а ба. Массане а ладувгIа безам хургболаш, дувцар кхетадергдолаш занятеш чакхъяха атта дац. Укхаза а толам боал цун. Толам боаккхар — занятеш чакхъяха хадданза кийчо еш хилар.

ХIаьта а аьттув ца боалаш, хувца йиш йоацаш цхьа хIама да, — тоъац ха. ДIаьхде йиш яц дин бийсен, массанахьа кхача хала да пропагандиста, колхоза керттерча инженера. Массехк ди даьккхар аз Виктор Дмитриевича тIакхача ца могаш. ТIеххьара нийсвелар со колхозни мехмастерскешка, укхаза болх бечарна задани а енна, из машина тIаха кийчвеннача хана. Из дар Iурра ворхIлагIа дола сахьат долалуш. Из лаха хала да, яхаш, леткъар колхоза диспетчер Л. Кузнецова а.

— Тахан аьттув баьлар хьа, — аьлар цо. — Сецца аравоал Виктор Дмитриевич, нах бийшача мара чувагIац, радно бувзам а пайдана бац укхаза, — йоахар цо.

Ишттa вахара, балха режим я колхоза керттерча инженера, пропагандиста, коммуниста Москвитин Виктор Дмитриевича. Саго аьнна, сага низагIа лелац из. Ишттa я цун оамал, ма дарра, аьлча, кхыча бесса ше мишта вахаргвар а хац.

Э. ТОЛМАЧЕВ.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совете йийцар 1987 шера 9 бетта республика экономически социальни дегIайоалаяра план кхоачашъяра итогаш.

КПСС ЦК январски июньски (1987 шера) Пленумий решенешца, «Мохк экономически дегIабоалабар хIанзарча этапе халкъа боахама култалделга эргадаккхарах болча» 1987 шера 30 июнерча СССР Лаккхехьарча Совета соцамца кулгал а деш, Министрий Совето НГIАССР министрашкареи ведомствай кулгалхошкареи хьадийхар долаш дола кхоачамаш оарцагIдахара, отраслеш дегIайоалаеча, объединеней, предприятей, организацей производственно - боахамеи финансовни балха тIара кхоачамбоацараши динза дисараши дIадахара а цу кIийлен тIа производства эффективность лакхъяра а тайп-тайпара дола конструктивни гIулакхаш делга, дувцилге йоацчаш 1987 шера плановни заданеши социалистически декхараши кхоачашдар Iалашделга.

Министрий Совета 1986 шера 16 октябре баь моттигера автомобильни наькъаш дахкара, тоадара, лоаттадара юкъе колхозаша, совхозаша, промышленни, транспортни, гIишлошъеча предприятеша, боахама организацеша дакъа лацарах бола соцам мишта кхоачашбу хьежар. 1987 шера задани 90,6 процент мара кхоачашъяьяц. Цох Наурски районе 64,2 процент, Шелковски — 68,7 процент, Сунженски — 38,4 процент, Веденски — 28,7 процент, Назрановски — 32,9 процент, МагIалбика — 56,9 процент, Грозненски — 40,8 процент.

Моттигера автомобильни наькъаш дахкара, эргадаьха тоадара, ремонт яра план кхоачашъяь ца хилара райисполкомий председателий, автомобильни наькъаш дахкареи царех пайда эцареи управлене начальника н. Алмасханова, министерствай, ведомствай, объединеней, колхозий, совхозий кулгалхой теркам тIабахийтар Министрий Совето. Халкъа депутатий городскойи районнии Советаш декхарийла я наькъашкара балхаш кхоачашдара план мишта кхоачашъю хьажа, из кхоачашъяра тIехьадисар дIадоаккхаргдола а укх шера план дувцалге йоацчаш кхоачашъергйола а гIулакхаш де.

Заседане тIахьожама порядкагIа хьежар «Баха нах молхашца Iалашбелга вIаштIехьдаккхара хьакъехьа НГIАССР аптечнии дарба дара - профилактическии учрежденей балха тIарча цIенхаштарча кхоачамбоацарех» бола 1983 шера 28 июле баь НГIАССР Министрий Совета соцам Нохч - ГIалгIай аптекоуправлене мишта кхоачашбу. Белгалдаьккхар, баха нахи дарба дара-профилактически учрежденешш молхашца Iалашъелга дIахо а тоадара республика аптекоуправлене, унахцIено лораяра Министерствас, халкъа депутатий городскойи районнии Советий исполкомаша цхьадола гIулакхаш даь хилар. Цунца цхьана, дIахьекхад цIенхаштта кхоачамбоацараш хилар а: антибиотикашца, кхыча препараташца нах Iалашбеча уж йоацаш моттигаш хилар, аптечни сете йолча ассортиментах пайда эцара процент лоха хилар, препараташ, къаьстта мегаш хилара ха хоадаьраш, шоай ханнахьа дIаяхьийтара кхоачамболлаш тIахьожам ца лоаттабар, фармацевтически кадраш кхоачаш ца хилар, уж каст-каста хувцаялар, цхьайолча аптечни учрежденей материально - технически база ледара хилар.

НГIАССР Министрий Совето аптечни управлене начальник н. Ульбиева декхарийла яьй препараташ дIаяхьийтара чIоагIагIа тIахьожам лоаттабе, нормал тIех запасаш ца хилийта. Районаш фармацевтически кадрашца Iалашъергйолеи специалисташ дIатIачIоагIбергболеи гIулакхаш де. Товарно-материальни мах бола хIамаш лораяра, материальни кхоачамех рациональни пайда эцара, пайда ца боалаш уж кIезигагIа йойтара ведомствана чура тIахьожам чIоагIагIа лоаттабе.

НГIАССР аптечни управлене, унахцIено лораяра Министерствас цхьана гIулакхаш де деза бахача нахан дарба дара-профилактически учрежденештеи эшача медикаментий, царех рациональни а биза а пайда эцара Iилман кIийлен тIара планировани яра дешай хьакъехьа.

Халкъа депутатий городскойи районнии Советий исполкомаша тIахьожам оттабе беза аптекай материальни база дегIайоалаяра, XII пятилетка плана тIа оттаяь аптечни учрежденеш хьалгьаь а яьха, болх бе йолаялийтара, къоначa специалисташта фусамаш къоастаярга хьажа еза.

Юртарча моттиге быта служба предприятей материально-технически база дIахо а дегIайоалаяра хьакъехьа НГIАССР Госагропромои бахача наха бытовой гIулакхаш деча Министерстваси беча балхах долча дешага хьежар, соцам тIа а йийцар. Соцам тIа белгалдоаккх 1986—1987 шерашка быта цIеноши комплексни приемни пункташи юртарча моттиге хьалъяра оттаяь заданеш НГIАССР Госагропромо кхоачаш ца яр. Хьалде белгалдаьча быта 10 цIенахи кхаь комплексни приемни пунктахи фактически хьалдаьд пхи цIа, царех шинне мара болх а бац. Юрта бахача наха бахара паргIатта хургйола моттиг а ца къоастаеш хьалъю уж гIишлош цхьайолча моттигашка.

Болх бара хьаденна быта цIеноши комплексни приемни пункташи болх бе йолаялийтац бахача наха бытовой гIулакхаш дара Министерствас. Ханнахьа кадраш кийч ца яр, специалисташ ца хилар бахьан долаш хьалъяьча предприятееx кхоачамболлаш пайда ца эцаш моттигаш я.

XII пятилетке оттаяь заданеш кхоачашъяра хьакъехьа Госагропромои бахача наха бытовой гIулакхаш дара Министерстваси беш бола болх кхоачамбоацаш а лаьрхIа, Министрий Совето царгара хьадийхар юртарча моттиге быта служба предприятей материально - технически база дегIаахар тIехь а д усалга дIадоаккхаш хоадамбеш дола гIулакхаш делга, хьахьожаьча ерригача помещенееx эффективни пайда эцалга Iалашделга. Болх бе йолайолийта объекташ вай ханарча оборудованеца Iалашъергйола, квалифицированни кадраш царна кийчъергйола кхы тIа гIулакхаш делга.

Райисполкомашта, горисполкомашта тIадиллад районашка быта служба дегIайоалаяра оттаяь заданеш кхоачашъяра, гIулакхаш ду сфера шеръяра, бахача наха бытовой гIулакхаш деча предприятешта эша кадраш кийчъяра оттаяь заданеш кхоачашъяра предприятей кулгалхой бехктокхам лакхбелга.

Заседане хьежар кхыча дешашка а.

●

Урус-Мартановски ДРСУ коллективо лоархIаши сий деши ва водитель Бахаев Шамсуди. Ер иттлагIа шу да цо укх предприяте къахьега. Хадданза ший производственни декхараш дикка тIехкхоачашдеш ва Бахаев. Ишттa, цхьайтталагIа пятилетка диъ шера кхоачашйир цо.

Тахан Шамсуди къахьегаш ва ноябрь бетта чотагIа. Духхьал укх шера дIабахача бархI бетта 5 бIаь килограмм дизельни доагор кходаьд Бахаева. Дукха ха йоацчаш коммуниста шоай мугIарашка дIанийцав толашагIа вола водитель.

СУРТА ТIА: Ш. Бахаев.

С. ЮСУПОВА сурт.

●

● *Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара накъадолхаш*

СА КЪОНА ЗАМАНХОЙ

30-ча шерий комсомольцаш... Цу дешаша вайна дагаухийт къоначa Советски республика къонахчал. Индустриализаци, коллективизаци, ликбез — цу дерригнена дукъале еш хиннача контрреволюцеца лоаттабаь лира къовсам... Советий Iаьдал чIоагIдеш, цунна цхьана хьалхле шоашкара дIа а ца хецаш хьалкхийнаб цу хана кагирхой-комсомольцаш. Цу замах, шийх а ший новкъостех а дагалувцаш дувц 30-ча шерий комсомольца Сулиманов Абумуслима.

Сийрдача кхоаненга бода никъ маьрша боаккхаш, халкъий гира Iалаьмате деза дукъ дожадир Сийлахь - боккхача Октябра. БIаьш шерашка къахьегамхой хьоцарах шоай хозне йилла бола хьалдараш дукхьале е эттар кердача хувцамашта. Бакъда, революце эггара лирагIа вола моастагIа — халкъ боадонна карардаланза хилар. Из бахьан долаш лоаманхой нонагIача даькъан классови сакхетам тоъацар, хала дар социальни харцонна духтIавала. Цудухьа эггара хьалхарчарех дола декхар дар халкъ боадон лоаллара доаккхалга, наха йоазув-дешар Iомаделга. Цу хана ШотIа хьайнiиллар 450 дешархочоа лаьрхIа йола школа - интернат. Керттерча даькъе районе диса бой е къеча наьха бераш дар цига деша дIанийдаьраш. ТIадувхар, дуар, малар паччахьалкхен чотагIа дар. 1930 шера ворхI шу гаргга ха кхаьча вола со а деша хьожавир цу интернате. Из мишта нийсделар дувца лов сона.

ТIера да кхелха сон са вошеи кхоабаш ШотIа яхаш яр тха нана Тайбат. Цхьан дийнахьа бе сомма тетрадь а доаллаш, тха коа вера Бауди — хьехархо. (ТIехьагIа хайра тхона цун бе доаллача тетрадах «похозяйственная книга» оалаш хинналга. Юрта вахаш мел вар кхаь даькъа вийкъавар цу тIа — «бедняки», «середняки», «кулаки», аьнна, Поднара тIа Iолох а венна, ший тетрадь хьадийллар цо, тха наьнага хьаттар: «Тайбат, хьо бедняк я е середняк я», — аьнна. Мичча бесса дале а, уж деваш деза ца деннача тха нанас, цунна раьза а йоацаш, жоп делар: «Яц даьра со-м, «бедняк-середняк». кулак я-кх!», — аьнна. КIура биллача тха къеча боахамга а хьежа, гIийло велакъежар хьехархо: «ХIаа, я даьра хьо-м хье ма ярра кулак... КIаьнк деша водарг хиннав хьа, школе хьавайта из».

Цу дийнахьа денз цIаьхха гола теха хувцаделар са вахар майрра аргда аз: школе-интернате дешаш даьккхача массехк шера овлангара денз хувцабелар са дуненах бола сакхетам, деррига са дIахорча вахаре ший белгала лар йитар. Из хилар уж соца цхьана цу ханна деша эттача са новкъостий вахаре а. Царех бар Мадаев Iусам, Пацаев Бауди, Диков Павел, Шабазов СаIид, Шахтамиров Мума, кхыбараш. ХIаравар ши-ший оамалаш йолаш вар, хIанз а дагайоагIа сона, оаха бегашта вIаши тийхха цIераш. Бакъда, массане а оамалий цхьа оагIув яр юкъара — вахара хьинаре позици, харцонца машар ца хилар.

ХIанзарча кагирхошца, комсомольцашца нийсбича малагIа белгало яр, ха ловш, даьча хаттара жоп луш аргда аз — ший гIулакхах бола бехктокхам Iалаьмате лакха хилар. Мехках, халкъах бола бехктокхам эггара хьалха тхоашта тIалатташ санна хетар тхона, цу ханарча кагирхошта. ЗIамига а доккха а цхьа гIулакх чакхдалацар районе тха комсомольцаша хьинаре дакъа ца лоацаш. БIаьсти колхозе гота йолаеча нах оарцагIбоахар комсомольцаша. Кулакий гIаьрал гучаьлнна моттиг нийсъелча герз караэцар. Школа дешархо волча сона тIадилладар штате воаца пионервожати хилар.

Шоай керттера декхар лоархIар комсомольцаша ахархошта йоазув - дешар Iомаделга.Селхан из хилча санна дагадоагIа сона, классашка боккхий нах а кхалнах а дешар Iомадара хьагуллуш хинна ха. Ул-уллув вагIача шин къоаночоа е кхалнаха юкъе Iохоавора дешархо: хьехархочо дувцачун талмачал дора цо шийна юххе багIача боккхагIбараштa. Машар бацар ширача замах юхедисаращца а. «Дин авторитеташ» ба яхачарех бакъдар дувцар къоначa атеисташа къахьегамхошта. Масала, Iалаьмате дукха нах гуллора самодеятельни артисташ оттаеш хиннача «Молла» яхача спектаклага хьажа. ДагайоагIа сона цун чаккхе а: Советий Iаьдала духьала планаш увттаеш ба гулбенна зуламхой, шоашта керте молла а латташ. Царна го бу ЦIеча Эскара бIухоша. «УрагIа дахийта кулгаш! МалагIа ва шоана юкъера молла?» — ека оаз. Цхьанне а хьахозаш жоп лац, амма урагIа дахийтача кулгий цIелгашца зуламхоша хьахьокх шоай тоабан «баьчча». Боккхача кхолламца, дог айденна, говза ловзайора шоай ролаш самодеятельни артисташа АлхазуровгIар СаIадалеи Умалтеи, Келоев Iусмана, Суганпов ХIарона, кхычар. Хьажархой чIоагIа самукъадоаккхар цар кхолламо.

Ширдаьннaчунца лира къовсам лоаттабарал совгIа чIоагIа айдаь леладора комсомольцаша вайнаьха халкъа хоза гIулакхаш. Вокха саг шоай коа дахча доаккхаш воллаш бIаргавайча цунна гIо ца деш тIехбовлацар кагирхой, мел сиха шоаш бале а. Нагахьа санна хий дахьаш йоагIа йоккха саг бIаргаяйча цунгара кIудал хьа а ийца, ший цIенах из дIа ца кхетийтача чIоагIа эхь дар. Ишттa, гIулакха кагирхой кийча хилар бахьан долаш безар уж массанена, лоархIар.

Къе а хала а зама яр из. Амма, сакъерда-м ховра наха. Дезача деношка вIашагIкхетараш хилча локхаш хулар пандар ,гаьнна дIахозар етта фата, хIаьта цу тайпара сакъердамаш хIанз хулаш дац. ХIара юрто кийчйора ши-ший группаш цIей дездара. Байракхашца, плакаташца хоза кийчъяьча вордашца, фаэтонашца болхар цIей дезде кагирхой а мехкарий а. ХIаьта халхараш мел хоза, мел эздий дар! Къаман гIирс тIабийхе кийчбенна хулар кIантий, хоза бар мехкарий. Халхара ког шоршабеш зIамига саги йоIи дIаболабелча деррига диц а лий, царга хьажаш дагIаш, хулар бераш, къоаной. ХIаьта хIанз из тайпа хIама де могадеш дац «дина авторитеташ» ба шоаш яхараша. Iалаьмате хоза дола халкъа из гIулакх юхакердадаккха деза таханарча кагирхоша, Iалаьмате эшаш а пайдане а гIулакх да из.

Йоккха юьIаьржо яр малара дагахьа вола зIамига саг юрта юкъе валар. Венна дIаваллалца тIаюсар цу тайпара хIама даьча сага цIи. Ишттa сий доацаш дар вокхагIвар ца лархIар, дешдуташ хIама доацаш айлаюкъе ваьнна лелар.

Тхона, комсомольски активисташта, дайн а корадора тхоашта де деза гIулакхаш. Цу хана денз гоама ба сона хIама ца деш лела жуккарташ. ХIаьта наха дукха дIавайза веце а, хьаьнала къахьегаш воаллача сагага безам бода, из ва са доттагIа а кхоаччарагIвола гаргара саг а.

Тхо зIамига долча хана деррига а дика дар, хIаьта хIанз телха да со ала воал аьнна ма мотталаш. Сай корта кIайбеннабале а, сай нийсархой лоархI аз БАМ хьалъйраш, мехка ударни гIишлош хьалъераш. Вай хIанзара дукхагIбола кагирхой эздий, гIулакхаца болаш, хьаькъал, сакхетам, алссама знанеш йолаш, къахьегама тIера ба. Амма ба царна юкъе аттача вахаро коачбаьраш а ,гIалатбаьннараш а. Сона чIоагIа ловра-кх вай къона заманхой дог цIена, сакхетаме, куца товш, хьаьналча къахьегама тIера, Даймехка мутIахьа болаш хьалкхувлга, хIана аьлча царех тийша ма йий вай мехка, вай общества кхоане.

Доазол дехьара

Чехословацки общественноста чIоагIа дагадоалл мехка оакхарий кIезиглуш латташ хилар. Промышленни отходашца гонахьара Iалам бIехьдеш хилар, транспорт дукхагIа лелар, юртбоахама культураш дIаера дукхагIа лаьтташ къестадар.

Уллуврча угольни металлургически промышленноста предприятеша влияни еча Дучков яхача боахама етераш оакхарийи оалхазараши хьалкхедеш ба.

СУРТА ТIА: Ладислав Хранач моаша кIоригаш йоахаргйолча инкубаторашка хьожаш ва.

ЧТК—ТАСС.

Оапаш дIаболалу цIагIара

ХIара дийнахьа хIана яц аьнна дукха хул СССР МИД московски пресс — центре пресс - конференцеши кхыдола информационни гIулакхаши. Москве аккредитованни болча корреспонденташа СССР-е гIолларча моттигашка бахе го боахалга а моллагIдар санна хулаш хIама да. Лоацца аьлча доазол дехьарча журналистий, царца американскичар а ала хIама дац актуальни информаци кхоачам болаш яц, аьнна. Бакъда, из американцашка дIакхачац: США общественни хетачунга ладийгIача тамаше дар вай мехка вахарахи политикахи царна кIезига хIама ховш хилар. Цхьаккха ца дувцийта айхха оттадаьча доазоно массови информаце американски средствашка гIолла чакхбалийтанзар е советски гражданаш доазол дехьа ахарах йолча кердача бокъонех (США из дош чIоагIа къувсаш дале а) бола а, е дукха ха йоацчаш Чатокуа советскии американскии общественность вIашагIкхийттача советски доакъошхоша даьча къамаьлий изложенех а, е юкъерча гаьнала ракетех йолча переговорашка СССР лаьца позици кIезиг-дукха яшхарах а бола хоам... Кхыметтел хIанз Советски Союзе йолча перестройка материалаш тIа а американски керттерча газеташа дувц цох хIама хургхиларах шекбоахаш.

Еррига американски журналистски корпус профессиональни цIена ца хиларах бехке е-м йоагIар, бакъда цох далац гIулакх.

Массови информаце американски средствай фирменни кхача лоархIаш бола боккхий оапаш американций шоай цIагIара дIаболалу. Нью-Йорке собственни корреспондент волаш болх беш, аз юххьанца кхетадацар, сона хетачогIа, дуккхача доккхийча, шеко йоацаш дешарий теркам тIаозаргболча гIулакхашка американски прессаи телевиденеи викалаш гуча хIана бовлац. Масала, тIема духьаларча йоккхийча организацей пресс-конференцешка, негритянски бслама активистий собранешка... Геттара сиха американски репортераша даьшхар сона бахьан: зехьа ха йоае гIулакх дац, фуннагIдале а кепатохаргъяц материал.

Бакъда, «цензура» яха дош аланзар.

Вашингтонски администраце цензура официальни департамент яц. Цензура система-м йолаш я. Цунна доалдер доагIащ ма хиллара, администраци я. 1982 шера президента Рейгана кулг яздаьча, лаьрххIа долча кхоачашде дезача указо федеральни ведомствашкара дIадех, шоашта хетачогIа «къаман кхерамзленна» зе даргдола «моллагIа а информаци» арца ялийтар. Конгрессмена Гленн Инглиша яхачогIа, ишттa йолча информацех лерхI газета тIа арадоаккхар а, нагахьа санна цар тIа ювцараш США доазол дехьара тIема авантюраш яле. 1984 шера сентябрь бетта хьахилар къаман кхерамзлен хьакъехьарча дешай № 145 йола къайлагIара президентски директива. «Къаман хьашташ» лорадар духьа да, аьнна, бахьан а даьккха, Пентагона бокъо елар цу тайпарча информацега кхачара журналисташ тIабитара доазув оттаде. ХIаьта 1986 шера октябре президента къаман кхерамзлен дешай хьакъехьарча цу хана помощник хиннача Дж. Пойндекстера меморандумо ерригача правительственни ведомствай кулгалхой декхарийла бир хьалхагIа гучаялийта мегаргйолаш хинна информаци къайлаяхьа. Цул тIехьагIа дагадоха доагIий, дош алеи кепатохеи мукъа ба, аьнна, бакъдар ха американций бокъо хилар формально кхайкадеча США конституцех?

США-ра администраце цензурни низ кхы тIа совбоаккх шоаех цензураш лоархIача, журналисташтеи кепайоазонней юкъе дов доахача дукккхача аьттехьерча общественни организацеша. Укх тIеххьарча хана просвещене системага а кхаьчай уж. Кепайоазон вашингтонски Къаман клубе дукха ха йоацчаш хиннача пресс-конференце «Гражданаш американски наькъа тIехьа» яхача организаце викалаша хоам бир, американски школашкарча влиятельни мракобесаша низ баь дIадаьхар дунен литературас шедевраш лоархIаш дола дуккха книжкаш — Шекспира «Ромеои Джульеттеи», Марк Твена «Гекльберри Финна леладаьраш», Габриэль Гарма Маркеса «БIаь шера цхьоал йолаш», Артур Миллера «Коммивояжера валар» яха произведенеш.

США хьал долча наьха «дош ала кортамукъа да» яха дош шоай хьаштдолчча тайпара кIалтIадаккха йиш хиларах дувц «Кэтрин Грэми Вашингтон пост» яхача издательствага деннача Дебора Дэвиса «Сийлахь-йоккха Екатерина» яхача книжка исторе а. Диццаланза дола «уотергейтски» дов хиннача хана вашингтонски газето США спецслужбашца цхьана къахьегалга гучадаьнкха из книжка кепатоха кийчдаьдар 1979 шере а. Бакъда «Вашингтон пост» яхача импере да йолча Кэтрин Грэма «ак» аьлар, цо баьча низагIа издатель гранкаш дIа ца кхайсача валанзар.

Доазол дехьарча мехкашта лаьрхIа еча пропагандаца чIоагIа монополи йолаш я США администраци. ВIашагIкхийттача Штатий Информационни агентства (ЮСИА) профессиональни цензораш хьаштдолаш ба вахара американски куцах дола бакъдар дунен общественностага дIакхачийтар. Ховш да, масала, «американски книжкаш доазол дехьа дIакхачийтар» 125 мехкарча ЮСИА ши бIаь совгIа йолча отделене эггара лоархIаме дола гIулакх хилар. Произведенеш араяха а доазол дехьа дIаяхьийта а ца магийтача писателийи поэтийи «Iаьржа список» ЮСИА-га хиларах бола хоам цIаьхха кепайоазон тIа баьннаб, аьнна, хет сона. Цу списка тIа ба, къаьстта аьлча, шерра цIи хеза бола Дж. Хеллер, Б. Маламуд, Л. Хьюз, кхыбола боккхий американски литератораш.

Ишттa хIама долаш я ЮСИА-с теркам тIабахийта американски кинопродукци а. ЮСИА-на «ца хилча бакъахьа хетача» произведеней никъ цензорски сунт оттаяь къиза бийхкаб. Цхьайолча общественни организацеша дукха ха йоацчаш ЮСИА-на духьалъяьккхача искага а хьежа, Лос-Анжелесерча окружной судо соцам бир: «США администрацена критика яр бахьан долаш, цхьайолча документальни фильмашта цензура оттаярах американски конституци толхаьй ВIашагIкхийттача Штатий Информационни агентствас», аьнна. Къаьстта аьлча, укхаза дувцар да «Машар: сакхетаме хержар», «КIалхаръяккха вай планета» яхача фильмаех. Шинна а фильма тIа тIахьех ядерни кхерама духьала къовсам лоаттабара. ХIаьта ЮСИА-с ца магийтача «Чиллан тIара: Никарагуа тахан» яхача фильма цIеро ше бувц ший чулоацам.

Ца магийтара механизм чоалхане яцар: ЮСИА кулгалхоша шоашта ца езаш фильмаш «юкъараобравовательни фильмай» статусах яьхар, цу тайппара, уж хьаьяраш доазол дехьа картинаш дIахьокха бокъо яккха безам болаш бале, боарам боацчаш йоккхий пошлинаш такха а оттабеш.

Ишттa да цхьадола бакъдараш. Цар тешал ду конституце положенеш эггара хьаьрагIболча мракобесаша меттел, США правительственни ведомстваша а телхаеш хилара.

Эдуард БАСКАКОВ. (АПН).

Южни Африке хIанз болх бе могаргдолча бахача нахах 10 процентагара 40 процентага кхаччалца, хьабе болх боацаш ба яхаш язду мехка правительственни изданеш арайоахача тайп - тайпара статистически сводкашка. Долаш дар ма дарра хьа ца хьокхар, из расистски режим, хIанз мехкю ловш йолча социально - экономически, политически кризиса бокъонца йола масштабаш лочкъае гIортар да. Iаьдалаша «сов болча наьха» официальни подсчет еча хана цхьан ханна пособи йидеш бараш мара дIалархIац. Цхьабакъда, уж, пособи телара оттабаь ялх бутт дIабаьлча, регистраци яьча хьабе болх боацарий спискашта юкъера автоматически дIабовл, хIаьта цу списка юкъе багIац сезонни, юртбоахама болхлой, ишттa, шоаш кхабара цхьаккха средстваш йоацаш бола миллионаш нах.

СУРТА ТIА: е нах цхьан руднике шоай балхах баьннаб, хIаьта цунца шоаш кхабара средстваех а.

ТАСС Фотохроника.

Кайсын Кулиев вахь 70 шу дузаш

ПОЭТ А САГ А

1977 шера 20 декабре Москве Чайковске цӀерагӀча Концертни зале дакъалоацаш вар Кайсын Кулиев. Из вахь 60 шу дахьнадар. Цига бар Ираклий Абашидзе, Наум Гребнев, Семен Данилов, Михаил Дудин, Евгений Евтушенко, Мустай Карим, Алим Кешоков, Яков Козловский, Давид Кугультинов, Константин Симонов, Сергей Михалков, кхы дукха а советски дуккхача къамий литература сийле лелаеш бола поэташи йоазонхойи. Дег тӀара доагӀа дӀайха дешаш декар. Социалистически Къахьегама Турпала, Паччахьалкхен премей лауреата Симонов Константина шийна дош делча, аьлар: «Веза Кайсын! Хьа наьна лаьтта Хьа юбилей дездаьчул тӀехьагӀа, укх торжественни дийнахьа са ала безам ба хьа стихаш, хьакъал сона кхы а дукхагӀа дезаденнад. Бакъда, кхы а дукхагӀа къонахчал, денал да хьа, из Ӏа хьа а гойтад тӀем тӀа а тӀом боацача хана а. Веза доттагӀ! Хьа эггара дикагӀйола оамал я халонашта тӀехьашка ца воалаш хилар.

Хьай тӀехдика стихаш бахьан хьо наха кхы а дукхагӀа везар лов сона. Дуккха а вахалва Хьо! Язде, кхолла!»

Ший цхьаькха юбилей хьатӀакхачалца ваханзар Кайсын, 1985 шера 5 июне кхелхар из. ХӀанз 70 шу доалаш хургдар цун. Цун оамал, велакъажар, эздел, камаьршал йовзаш дагайоагӀаш бола новкъостий хӀанз а болаш ба. Иштта дийна да цун стихай мугӀараш. СССР, доазол арахьарча мехкий тайп-тайпарча къамий метташка декаш да уж. Поэта, цун поэтически говзала Ӏаткъа низ болаш яц ха. СССР йоазонхой Союза секретарага Л. Субоцкега 1947 шера К. Симонова яздаьд: «Цун стихаш чӀоагӀа талант йолаш я. Секретариата заседане П. Скосырев веха веза, цунна дика вовз Кайсын Кулиев а цун кхоллам а». Кулиева «Са лоамаш» яха стихай сборник 1942 шера Паччахьалкхен премий ялара могадаьрашта юкъе вар Симонов. Кулиева доккхал дора цу сагаца ший доттагӀал хиларах, шийна цхьа хӀама Ӏаьткъача из волча водар, цунца дагавоалар. Кайсына вахар хала хиннад.

Ший боккха а чоалхане а кхоллама никъ баьб йоазонхочо балкхарой мехка хозача Ӏуйренгара ваьнна моастагӀаша дохадаьча машарерча лоаманхой вахарга, советски халкъо машар, гӀозале бахьан лоаттабеча къовсамга гӀолла.

«Дека лаьтта» яхача статья тӀа Н. Тихонова бакъ аьннад: «ЗӀамигача балкхарой къаман юкъе хьалкхийнав йоккха талант йола Кайсын Кулиев». ХӀаьта 1975 шера хиннача РСФСР йоазонхой IV съезде С. Михалкова ший доклада тӀа белгалдаьккхар, «Кулиев Кайсына хов дуне шерра довза, ший республика, ший къаман, берригача мехка йоакхонцара хадаргбоаца бувзам кхетабе». Ханаца йоагӀаш йолча кӀоаргача художественни обобщенешка кхача Кулиевна ховш хилар белгалдаьхад бовзаш болча йоазонхоша А. Фадеева, Б. Пастернака, Д. Кедрина, А. Твардовске, М. Шолохова, Ч. Айтматова, М. Дездина, Г. Маркова, иштта кхы дуккхабараша.

Лоаман поэта никъ мишта дӀаболабеннаб хьожаргда вай. 1943 шера май. А. Фадеевс яздаьд: «ТӀехдика балкхарой поэт ва К. Кулиев. Маварра вола лоаманхо а маярра йола поэзи а». Из запись цо йитай ший записной книжка тӀа, къоначча поэта хьаькъала лакха мах а баь. Цу хана 26 шу даьннадар Кайсына. Из тӀем тӀа вар, 1942 шера ноябре ЦӀеча Эскара Политически управлене а А. Фадеева ше а яьча вызовагӀа фронтера массехк дийнахьа из Москве веча, поэта-фронтовика сийна кхоллама сайре йир. Цига бар А. Фадеев, Н. Асеев, С. Вургун, П. Маркиш, М. Рагим, Б. Пастернак. Из вӀашагӀкхетар дагалувцаш, Кулиева аьннад: «Са сий даьлга дар из. Аз из дика кхетаду...»

Цу хана денз хьоашал тессар К. Кулиева цхьаькха цхьан советски поэтаца — Борис Пастернакаца. ТӀехьарчо чӀоагӀа лоархӀар, хьаллоацар къона поэт. Масала, Е. Орловскаяйга 1948 шера ше дӀахьийтача письмо тӀа цо яздаьд: «...Хьа каьхата жопи. Кулиева подстрочникаш чуйола пакети я... Сона ерригаш а дукха еза ераш, бакъда, шоаш моргаш кхы йоацаш, мадарра дола вахар дувцаш, искусствах йиза я «Лоаман иллей къаьнарча книжка тӀа», «Лоаман чӀоже тувлабеннача чаьрахьашта» яха тӀехьара шиъ. Кулиев кӀант ва, дувца а эшац...».

Б. Пастернака каст-каста яздора Кулиевга, ший книжкаш кхухьийтар цунна.

Цу книжкайх а автографех а доккхал дора Кайсына. Из ха дагалувцаш цо яздаьд: «...Цунна цхьаннена мара юлургйоаца автографаш тӀа а йолаш дола книжкаш кхухьийтар цо сона. Цо ший письмошца кхетам телар сона сий долаш хила. Сай балам тӀа даим цун кулг уллаш санна хетар сона. Юкъерча Азе со волаш цун оаз хозар сона, са оагӀув хьаллоацаш а когтӀортолга а яр из». Ше халача лазарах цамогаш уллаш, тӀеххьарча деношка цунна юхе латтача истола тӀа уллар Б. Пастернака, А. Блока кхоллам, хӀетта арадаьнна «Бийсен сатоссаши» яха книжка. Цкъа ший доттагӀашка аьлар Кайсына: «Цхьайолча хана деша гӀорт со, бакъда, сиха кӀаьдлу: лазаро сатем боабу».

1948 шера ше Кулиевга дӀахьийтача каьхата тӀа Б. Пастернака белгалдаьккхад балкхарой поэта лирика дикагӀа йола оагӀув хьагойташ дар, цун оамала а поэтически таланта а шоай тайпара хӀамаш белгал а деш.

«...Ӏа се санна аз дег тӀара тӀаэц хьо, — яздаьд Борис Леонидовича. — МоллагӀча хьале уж бале а кхы меттел царга во деча а, Ӏаламо иразе хила кхеллача кӀеззигача нахах цаӀ во хьо».

Б. Пастернака массаза а белгалдаьхад сага Ӏаламцара бувзам, цун дег чура уйла хьахьокха Кулиевна дика ховш хилар.

Шовзткъеи иттлагӀа шераш долалуш шаккхе а поэт сатувсаш вар хила тарлуш доацачунга. «Из дерригa а кхетадеш дар мичча хана хинна а цхьа тамаш хург хиларах а доацаш, саг хатаре хилча ше сатувсачунга кхача цунна цо низ луш хиларах, — аьнна яздаьд 1972 шера арадаьннача «Литература дешаш» яхача журнала тӀа Н. Джусойты.

1953 шера 10 августе Б. Пастернака Кулиевга дахьийтача каьхата тӀа яздаьд: «Са веза Кайсын! Каьхат яздарах баркал хьона... Дог ма эккхалахь, денал ураоттаде. ХӀета а вета а паргӀата варгва хьо, бакъда, сона сайна-м из кхы а хьалхагӀа хургда моттар. Амма са а хӀама хувцаденнадац, са ха хӀанз а хьакхьачаяц, из хьакхаччалца се вахаргвий а хац сона.

Дукха ха ма йий аз хьо сайна чӀоагӀа дукхавезалгеи се хьох тешалгеи дӀааьнна. Аз массанега а вувц хьо, Есенин дӀаваьлча Павел Васильевга мара дайнадац сона хьох доахка гӀулакхаш, хьа бар санна кхоллам.

Сона хет дуккха ха хьалха денз Ӏа хьай наьна металла санна а е кхы дикагӀа а эрсий меттала яздергдолаш санна, хьа оригиналий подлинность, цӀенал, низ подстрочникашка гӀолла чакх а баьле, дега чу буж, цо хьагойт хьа кхоллам мел низ болаш ба...».

Саг халача вахача хана, из идейно-нравственни даькъе хьаллацар мел лоархӀаме да кхета а деш, Пастернака яздаьд, цхьаккха хӀамах Ӏеха а ца луш, хьай доаллача эггара чӀоагӀагӀдолчохи сийрдагӀдолчохи теша, цунга лахийта никъ, аьнна.

Дукха ха ялалехьа кхоачашхилар Пастернака царех яздаь, Кайсына лерхӀараш. Ши шу даьнначул тӀехьагӀа вӀашагӀкхийтар уж. Цигара дӀа-юха ваха а ший кхоллам кепатоха а бокъо а йоацаш Кайсын дӀавахийта хиннача Юкъерча Азера 13 шу даьнначул тӀехьагӀа из Москве веча, эггара хьалха Кайсын ше волча хьийхарех цаӀ вар Пастернак.

«Пастернака поэзи сона хьамсара хийттай со берара ваьлча денз, — язду Кулиева тӀехьагӀо.— Аз дӀахо дешара а, дуккхача халонашта духьалъотта са каялара юкъе а доккха дакъа лаьцад Борис Пастернака».

Иштта адамашта дукхавезаш, наьха дегашка бужаш, говзанчаша лакха мах хоадабеш болча кхоллама автор, зӀамигача балкхарой къаман сийдола воӀ Кайсын Кулиев вахь 70 шу дизар укх деношка белгалдоаккх цун дай мехка, балкхарой лаьтта.

Из цӀей дездеш ба дуккхача къамий советски литература кхолламца бувзам мел бараш.

Т. ЭФЕНДИЕВА,
Л. БОКОВА.

ЭСТОНСКИ ССР. Болх бе йолаелар республике эггара хьалхара «Эстколхозстрой» — «Садолин» яха советско-фински цхьана йола предприяти. Цун дахча талхаргдоацаш етташ йола хӀамаш арахецара специализаци ю, хӀаьта дӀахо йодача хана укхаза гӀишлон герметики красителаши хьаергья. 1985 шера денз «Эстколхозстрой» яхача объединене «Садолин» яхача акционерни общества лицензех хӀанз вай гӀишлош еча шерра юкъекхувлаш йола «Пинотекс» яха дахча ца талхийташ лорадеши декоративни состав арахеца йолайир. ХӀанз вӀашагӀтехача предприяте из состав кхозза дукхагӀа арахецаргья, цхьанайолча предприяте дерригa дӀадахар шин шера меттаоттадергда.

СУРТА ТӀА: слесарь Р. Юххама «Пинотекс» хьаеш йолча оборудеване балхага хьожаш ва.

Э. НОРМАНА сурт.
ТАСС Фотохроника.

ФОРМОВЩИКАЙ БРИГАДИР

ХӀара Ӏуйрийна кхет из саг сох. Массе хана цхьа уйла чуйосс сона из бӀаргавайча. «Ма ираз долаш саг ва-кх из» аьнна хеталу. Аргунски ДСК формовщиктий бригадира Мазаев Хьамзата къахьегама биографи моллагӀча къахьегамхочун биографеца нийсйича башхало йоацаш яц. Оалаш да сага оамалашца керттердар ший болх дика лелабар, моллагӀа тӀадилла гӀулакх дизза кхоачашдар да, аьнна. ХӀаьта моллагӀча гӀулакха тӀа эшаш я талант, лакха квалификаци, ший болх безаш хилар.

Уж ерригa дика оамалаш йолаш я комсомольца Мазаева характер. Лакха я цун къахьегама говзал — дика йовзаш ва формовщика, крановщика специальностащ. Мазаев Хьамзат лакха опыт йолаш болхло хиларал совгӀа рационализатор а ва.

Укх денoшка завода коллектив гулъелар. Цига дош аьннача завода директора А. Л. Селимсултанова даькъала вийцар план 145 процент кхоачашъяь вола а итт шера заводе къахьегаш вола а комсомолец.

Дуккхача наьха вахар Ӏалашдеш ба Мазаев Хьамзати цун новкъостийи. Цар арахецаш йола продукци — вӀаштӀара деча цӀеношта лаьрхӀа панелаш — республика еррига миӀнгашка йолх. Цу продукце дикалга хьежжа хургда царех хьалдотта цӀенош а. Цудухьа шоай декхар дизза кхоачашдеш ба Мазаева бригадера болхлой. Дика масал луш ва царна бригадир. Ӏомабу цо кагирхой болх беза, порядок лелае, материалашта кхом бе.

— Укх бригадо еш йола панелаш иштта нийса хоза хиларах дика хул царех хьаеш йола квартираш а — йоах водитела Р. Исмаилова, — хӀаьта керда квартира еннача сага ховргда-кх мел дегагӀоазле хул из дика кийчъяь, пенаш шаьра долаш хилча. Ерригача бригадана а бригадира а цу наьха цӀерагӀа доккха баркал ала ловра сона.

С.-С. САИДОВ,
Аргунски ДСК контролер-мастер.

Вай лоалахой опыт

БОЛХ БЕШ Я КООПЕРАТИВ

Гуш да кооператорашта дика моттиг кораяьлга, Къулбаседа-ХӀирий АССР доазув кхоачалучча сиха урагӀа дахар массехк хоза цӀа. Товш да уж гонахьа ягӀача михашца, хозача Ӏаламца.

— Укхаза совца дагадацар тхо, — йоах Ставрополера ший дезалца воагӀача Савенков Владимира. — Дукха ха я Грозне яхаш йола йиша сона бӀарга ца гу. Цудухьа сихагӀа из йолча кхача ловш вар со. Бакъда, иштта хоза кийчъяь салоӀа моттиг оаха зийча сесага а береша а дехар дир сога, машин соцае аьнна. ХӀаьта вӀалла дехкедаланзар тхо уж ткъо минут йоаярах. Дика салеӀа хьоргба оаха дӀахо бахьа беза никъ.

— Со каст-каста воагӀа Нохч-ГӀалгӀайчене, — йоах Къ. ХӀ. АССР моттигерча промышленноста гараже болх беш волча водитела В. Теблоева. Боккха ба вай республикашта юкъерча торговле а пассажирски перевозкай а боарам. ХӀаьта из денгара денга дукхагӀа хулаш а латт. Из дувзаденна да вай республикашта юкъе чӀоагӀлуш латтача доттагӀаленца.

ДагадоагӀа сона укхаза ГАИ пост латташ хинна. Вешта, хӀама яа, салаӀа моттиг-м яцар. ВӀалла дувца ца дезаш, дика гӀулакх даьд, ер кооператив укхаза хьае дагадехачо.

Иштта да цу дийнахьа укхаза нийсбеннача наьха къамаьл. Кооператива юкъе воагӀаш пхи саг ва. Председатель — Арапиев Дауд. Из а укхаза вар. Цо аьлар:

— Индивидуальни къахьегамах дола закон арадаьлча оаха кхетадир парте наха, а паччахьалкхенна а пайдане хургбола никъ хьийхалга. Тха кооператива юкъе боагӀараш дукхагӀбараш пенсионераш ба. Де лаьрхӀар дукха да тха. Царех керттердар — дика чам бола даа хӀама вӀаштӀехьдаккхар. Нах тхоашта раьза хилийтар. Общепиташта йола снабжени а алапеш а дац кооператорашта, цудухьа цхьа грамм продукци зехьа йоае йиш яц тха. Иштта укхаза ергйолаш да тхо автостоянка, хоза сквер, кафе. Цу гӀулакха лаьрхӀа кредит а гӀишлон материалашта разнарядка а йолаш я.

«Севосетинпотребсоюз» организацена юкъейоагӀаш я кооператив.

— Ер гӀулакх дӀадоладеча хана, Назрановски райПО кулгалхошца дийцадар аз цу хьакъехьа къамаьл, — йоах дӀахо Д. Арапиева. — Бакъда, уж раьза хиланзар тха кооператив шоай доалахьа хилийта. Цунца дувзаденна цхьацца халонаш хилар тхона хьалхарча этапе. Тахан берригa болх лерттӀа дӀабода.

Кооператив хӀанз а берригача низаца болх бе йолаеннаяц. Перспективе хьалхара а шоллагӀа а блюдаш, алкогольни доаца малараш, тайп-тайпара сокаш хургья. ХӀанз йолаш я шашлык, мерза а минеральни а хий. Царех тоъам хул новкъа боагӀача водителашта, пассажирашта.

Къулбаседа-ХӀирий АССР-а а Нохч-ГӀалгӀайчен а доазонаш вӀашагӀкхета моттиг традиционни доттагӀал лелаеча шин республика викалий кхетачеш, концерташ, ловзараш хула моттиг я. Цудухьа эшаш гӀулакх да Арапиев Дауда а цун новкъосташта а дагадехар.

Хала хет Назрановски райПО из кооператив ший доалахьара ялийтар. Цу хьакъехьа къамаьл де вӀаштӀехьдаланзар са райПО председателаца М. Марзагиновца. Из цу дийнахьа балха вацар, амма, цун заместитела Барахоевга хьаьттар аз.

— Дукха йий Назрановски районе цу тайпара кооперативаш?

— Таханарча дийнахьа цхьаккха а яц, бакъда, цу гӀулакхага хьежаш да тхо. Кастта хургья тха районе а цу тайпара кооперативаш.

РайПО заместитела иштта дувце а, сона-м хетац укхазара хьалаш сел дика да, аьнна. Дукха ха я индивидуальни къахьегамах дола закон арадаьнна, амма, Назрановски районе цу хьакъехьа даь хӀама дац. Хала да теша, укхаза индивидуальни къахьега ховш а, ловш а, нах бац, аьлча. Инициатива, новкъостал дац, аьлча, нийсагӀа хургда.

Ж. БОГАТЫРЕВ,

ТЕЛЕВИДЕНИ

4 НОЯБРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Николай Батыгина деноши шераши». Телевизионни художественни фильм. 1-гӀа сери — «Лешаки».
9.50 — Концерт. Йистедаьлча — «Кердадараш».
16.15 — «Эрсий къамаьл».
16.45 — «...Ялхайтта шу даьннех боккхагӀнех».
17.30 — «Сихдари перестройкех». «Новкъост секретарь». Парте Сумгаитски горкома хьалхарча секретарах Д. М. Муслим-Задех.
18.00 — Футбол. УЕФА кубок. Финала 1/16. «Динамо» (Тбилиси). — «Виктория» (Румыни). Тбилисера трансляци. Перерыв йолча хана (18.45) — «Тахан дунен тӀа».
19.45 — «Николай Батыгина деноши шераши». Телевизионни художественни фильма премьера. 3-гӀа сери — «Лихолетье».
21.00 — «Ха».
21.40 — Торжественни заседане доакъашхоша дувц.
21.50 — Футбол. УЕФА кубок. Финала 1/16. «Динамо» (Москва) — «Барселона» (Испани). В. И. Ленина цӀерагӀча Центральни стадионера передача. Кубок ярий кубок. Финала 1/8. «Динамо» (Минск) — «Реал» (Сан-Себастьян, Испани). Минскера передача. Перерывашка — (22.55) — «Тахан дунен тӀа». (00.20) — Шахматех йола дунен чемпионат.

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — «Плюс профессия» Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — Вайна гонахьара дуне. 1-гӀа класс. Мохи хьакхелла ди.
8.55 — «Новкъостага яздаь каьхаташ». Б. Горбатова кхоллама оагӀонашка гӀолла.
9.55 — Ӏилма-довзийтара фильм.
10.05 — СПТУ дешархошта. Этикеи психологии.
10.35, 11.35 — Истори. 9-гӀа класс. Ленина «Искра».
11.05 — В. П. Катаев. «Белеет парус одинокий».
12.05 — Советски монументальнии портретнии скульптура.
12.35 — «Революционни поэзе рыцарь» Е. Чаренц.
13.20, 23.15 — «Кердадараш».
17.15 — «Кердадараш» (нохчий меттала).
17.20 — «Дезага педагогика».
17.55 — «Мела ма хилалаш дай-ноаной!». Фильм-реклама.
18.00 — «Нохч-ГӀалгӀайче». Информационни программа.
18.15 — «Йоӏи Гранди». Художественни фильм.
19.45 — «Закон. Бокъо. Мораль». (нохчий меттала).
20.15 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.25 — «Наьна мотт — дунен чура кор» (гӀалгӀай меттала).
20.50 — Сийлахьча Октябра 70 шу дузаш. Къулбаседа Кавказа машиннаькъий чрезвычайни комиссар Э. Т. Чабиев.
21.00 — «Ха».
21.40 — Торжественни заседане доакъашхоша дувц.
21.50 — «Кулгаш хьалаца вай, доттагӀий». Авторски илле сайре.

5 НОЯБРЬ

I ПРОГРАММА

7.00 — «90 минут».
8.35 — «Николай Батыгина деноши шераши». Телевизионни художественни фильм. 2-гӀа сери. — «Катерина». 3-гӀа сери — «Лихолетье».
11.00, 16.00, 19.35 — «Кердадараш».
16.10 — Хьа ленински библиотека. В. И. Лечин. «Большевикаша доал хьаэца деза», «Марксизми восстании», «Юстархочун хьехамаш».
16.40 — А. Глазунова произведенешта юкъера концерт.
17.00 — Фильм — берашта. «Бумбо хьавенав».
18.15 — «ХӀанзара дунен халкъашта юкъера болхлой болами. «Октябра идеяши хӀанзара дунеи».
18.45, 23.00 — «Тахан дунен тӀа».
19.00 — Шахматех дунен чемпионат.
19.05 — «Агропром! тахане кхоанеи».
19.40 — «Николай Батыгина деноши шераши». Телевизионни художественни фильма премьера. 4-гӀа сери — «ЦӀаи цӀен даи».
21.00 — «Ха».
21.40 — Торжественни заседане доакъошхоша дувц.
21.50 — «Николай Батыгина деноши шераши». Телевизионни художественни фильма премьера. 5-гӀа сери — «Юхакхачар».
23.15 — «ДоттагӀашцара сакъердама сайре».

II ПРОГРАММА

8.00 — Ӏуйрийнара гимнастика.
8.15 — «ХӀана, сендухьа». Берашта лаьрхӀа передача.
8.50 — ДӀалокх Е. Кисина (фортепиано).
9.25 — «Саг. Лаьтта. Вселенни».
10.10 — «Мехкарий догамаш». Мультфильм.
10.30 — «Ший лаьттара цӀа». Телевизионни очерк.
11.00 — «Бердашка дохк доалл» Художественни фильм. 1-гӀа сери.
12.05 — Оренбургски Паччахьалкхен эрсий халкъа хора концерт.
12.35 — «Матвеева дега гӀозале». Субтитрашца художественни фильм.
14.10, 23.35 — «Кердадараш».
17.10 — Фильм-реклама.
17.15 — «Кердадараш» (гӀалгӀай меттала).
17.20 — «Вай Ленина доттагӀалца чӀоагӀа да» Къулбаседа-ХӀирийчен телевидене программа.
18.20 — «Октябрь Нохч-ГӀалгӀайчене».
18.45 — «Сийи сийлеи къахьегамга хьежжа». (Грозненски электромеханически завод) (гӀалгӀай меттала).
19.00 — «Нохч-ГӀалгӀайче». Информационни программа.
19.15 — «Оаха хестабу Октябрь» (нохчий меттала).
19.50 — «Бийса даькъала хийла шун, бераш!».
20.05 — Хоккей. СССР чемпионат. ЦСКА — «Спартак». 3-гӀа период.
20.45 — ДӀалокх РСФСР засłуженни артиста М. Рожковскен (балалайка), Ю. Черновси (гитара).
21.00 — «Ха».
21.40 — Торжественни заседане доакъашхоша дувц.
21.50 — Концерт.

РАДИО

4 НОЯБРЬ

6.40 — Лаьтташ леладерий гуйранара йоакхонаш» (нохчий меттала).
6.55 — Передачай программа.
6.59 — 7.00 — Хоамаш. Хаоттам.
8.30 — 9.00 — Ек халкъа инструменташ (нохчий меттала).
11.15 — Болх беш ба халкъа тӀахьожамхой (гӀалгӀай меттала).
11.30 — 12.00 — «Хьона, Даймохк, салтечун дог» (нохчий меттала).
15.15 — 15.45 — Революцен граждански тӀемен иллеш.
16.00 — Передачай программа. Хаоттам.
16.01 — Дунен халкъашта юкъера обозрени (гӀалгӀай меттала).
16.15 — Спортивни Нохч-ГӀалгӀайче.
16.35 — 17.00 — «Новкъост!» яха дискуссионни клуб.
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — Хоамаш.

УКВ

19.00 — Халкъа ашараш.
19.30 — Нохч-ГӀалгӀай музыка концерт.

5 НОЯБРЬ

6.40 — «Юртара къахьегамхой рапорт луш ба» (гӀалгӀай меттала).
6.50 — 7.00 — «Юха а увзаш дегӀаахар сихдар» Объявлени. Хаоттам.
8.15 — Республикански газетий обзор.
8.25 — Передачай программа.
8.30 — 9.00 — Концерт.
11.15 — «Патриот».
11.30 — «Сийлахьча Октябра — тха хьинаре къахьегам» (гӀалгӀай меттала).
11.45 — 12.00 — «Керттера критери — дикал».
17.00 — Передачай программа. Хаоттам.
17.00 — «Вахари дии» яха радиожурнал.
17.16 — Интернационализм Къулбаседа Кавказа яздархой творчестве (гӀалгӀай меттсала).
17.31 — «Шоана, кхалнах» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала).
18.00 — Керда хоамаш.
18.30 — 18.40 — Хоамаш.

УКВ

19.00 — Концерт.
19.29 — Халхара музыка.

Хаоттам

Тахан республике гӀоллеи Грознеи морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка йоачан а йолаш, малхбузехьара секунде 2—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике 1—6, Грозне 3—5 градус йӀовхал хилеи тарлу.

Кхоана хувцалуш морхаш а йолаш, цхьайолча моттигашка лаьгӀо йоачан а йолаш, дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагӀонашкахьара секунде 2—7 метр чӀоагӀа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана —3 +2, дийнахьа +2 +5 градус йолаш хилеи тарлу.

Метеостанци.

ЦӀЕЙ ДЕЗДЕЧА ДЕНОШКА

7 НОЯБРЕ

В. И. Ленина цӀерагӀа майда. 18.00. Самодеятельни илле городской клуба оттаяь «Комиссараш а демал яьха шинелаш тӀаювхаш ба» яха литературно-музыкальни композици.

С. М. Кирова цӀерагӀа культуран салаӀарен парк. Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара хетадаь массане а цхьана сакъердар. 10.00. «ЦӀе гвоздика» яха радиоконцерт. 12.00. Массови ловзараш, викторинаш. 16.00. Нохч-ГӀалгӀай госфилармоне концерт. 18.00. Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара хетадаь тематически кинохьокхар.

В. И. Ленина цӀерагӀа ДК. 19.00. «ВӀашагӀкхетар» яха дискотека.

Просвещене болхлой ЦӀа. 10.00. «Сийлахь-боккхача Октябра хетаяь халкъа творчества выставка. 16.00. Педагогически къахьегама ветераний объединени. «Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу дизара хетаяь торжественни сайре. 20.00. Самодеятельни илле клуба вӀашагӀкхетар-сайре.

«Красный молот» завода ДК. 8.00. «Сийле хийла Октябра!» яха радиоконцерт. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. «ХӀанад тхо октябряташ?». 14.30. Майрачар, кадайчар, фийлачар игротека. 18.30. Кагирхой салаӀара сайре.

Пролетбата цӀерагӀа ДК. 12.00. «Е лаьтта ца дийзача кхы фу дезаргда» яха радиоконцерт. 14.00. «Чебурашка новкъостий» яха киноклуб. 15.00. «Мульти-Пульти» яха киновикторина. 15.00. «Сийлахьа дагалоаттами чӀоагӀа лархӀари» яха литературно-музыкальни композици. 16.00. «Сакъердаме бераш» яха игротека. 19.00. ЦӀейя салаӀара сайре.

«Оргтехника» объединене. ДК. 10.00. «Тхо дерригаш машара тӀехьа да!» яха радиоконцерт. 18.00. Игротека сахьат. 14.00. «Сийлахь-боккхача Октябра — 70» яха утренник. 15.00. Фаьлгий киноклубо хьоашалгӀа хьех.

М. Горьке цӀерагӀа клуб. 14.00. «ЦӀера алан шерий турпалаш» яха киноутренник. 17.00. «Революце летопись» яха документальни фильмай кинофестиваль. 19.30. Кагирхой салаӀара сайре.

КИМ цӀерагӀа клуб. 8.00. «Октябраца хьакхелла иллеш» яха радиоконцерт. 14.00. «Революци, тхо хьа бераш да» яха утренник. 19.00. Кагирхой салаӀара сайре.

В. Маяковске цӀерагӀа клуб. 10.00. «Фаьлг» яха киноклуб. 14.00. Игротека. 20.00. Кагирхой салаӀара сайре.

8 НОЯБРЕ

В. И. Ленина цӀерагӀа майда. 16.00. Кагирхой клубий объединене эстрадни оркестра концерт.

С. М. Кирова цӀерагӀа культуран салаӀарен парк. 10.00. «Революцех дола иллеш» яха радиоконцерт. 11.00. Духови оркестра концерт. 12.00. Массови ловзараш, викторинаш. 16.00. Парка художественни самодеятельноста концерт.

В. И. Ленина цӀерагӀа ДК. 19.00. Ткъаьиттара баьннарашта лаьрхӀа салаӀара сайре.

Н. К. Крупскаяй цӀерагӀа ДК. 14.00. «Тхо иразе даха хьакхелла да» яха берий художественни самодеятельноста концерт. 15.00. «ДагадоагӀа кӀалхара даьккхача дуненна» яха беседа. 18.00. Кагирхой салаӀара сайре.

С. М. Кирова цӀерагӀа ДК. 13.00. № 6 йолча берий музыкальни школа цӀейя концерт.

Химикий ДК. 10.30. «Театральни мехка гӀолла никъбар» яха театрализованни представлени. 18.00. «Сийлахь-боккхача Октябра 70 шу» яха документальни фильмай кинофестиваль.

Просвещене болхлой ЦӀа. 16.00. Къаман халхарий кружока хьех. 16.00. Гитаристий ансамбла концерт. 19.00. «Ах ей. бы Блока, Брюсова, а у нее — выставка» яха сценически композици.

«Красный молот» завода. ДК. 10.00. «Лаьттан тӀарча берригача наха машар, къахьегам, кортамукъале» яха радиоконцерт. 13.00. «Космонавт» яха берий кинотеатр. 14.30. «Тхона машар эш» яха утренник. 18.00. Кагирхой салаӀара сайре.

С. Орджоникидзе цӀерагӀа стадион. 14.00. НГӀАССР футболах йола яхьаш. «Темп—Монтажник».

«Динамо» стадион. 14.00. НГӀАССР футболагӀа йола яхьаш. «Динамо»—ЧИТО.

«Локомотив» стадион. 14.00. НГӀАССР футболах йола яхьаш «Машиностроитель» — «Локомотив», «Октябрьнефть» НГДУ стадион. 14.00. НГӀАССР футболах йола яхьаш. «Нефтяник»—«Агропром».

ЧИГУ спортзал (микрорайон). 10.00. НГӀАССР бадминтонах йола яхьаш.

ХЬАМСАРА НОВКЪОСТИЙ!

ДӀАХЬОШ ДА 1988 ШЕРА «СЕРДАЛО» ГАЗЕТ ЯЗДАЙТАЛГА

Газет язду «Союзпечата» ерригача отделенешкеи агентствашкеи, предприятешкарча, учрежденешкарча, организацешкарча общественни уполномоченнеша.

Шера газет яздайтара мах 4 соми 8 кепиги ба. Из кхо ца деш, кхоаненга дехкаш тӀехьа а ца доахаш, ханнахьа «Сердало» яздайта шоашта!

Редактор
О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске. ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; оехтохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-80-12, 2-54-04; промышленностеи транспортеи — 2-75-81, 2-65-01; юрта боахамв — 2-47-84, 2-90-66; культура — 2-64-75, 2-75-78; письмой — 2-85-64; машинописна бюро — 2-89-51; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-80-12, 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-75-81, 2-65-01; сельского хозяйства — 2-90-66, 2-47-84; культуры — 2-64-75, 2-75-78; писем — 2-85-64; машинописное бюро — 2-89-51; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинарей, ереи, шоаттеи деношка

СФ02488. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 3774.